

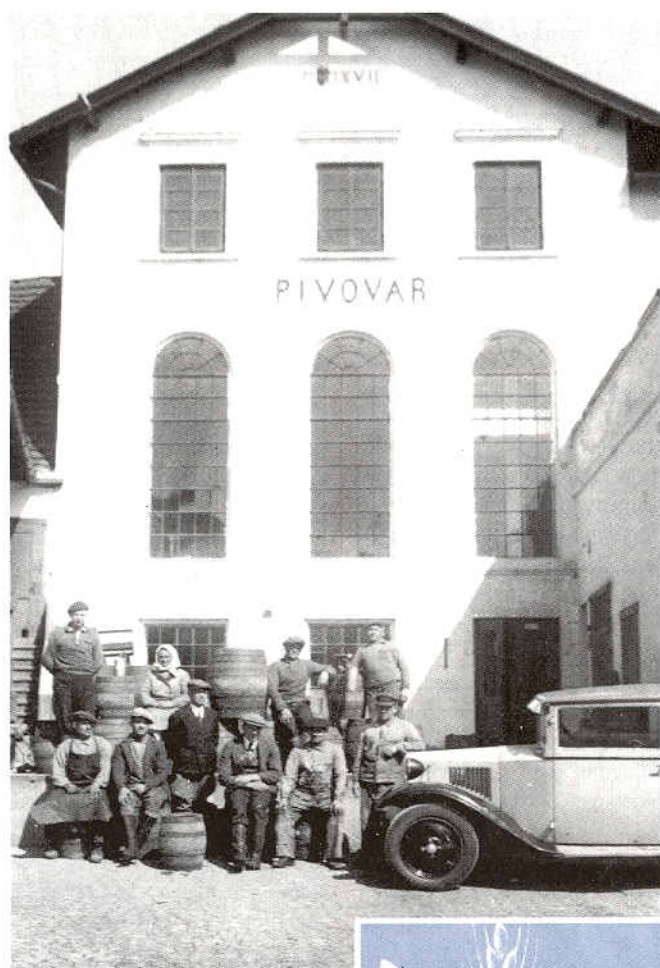
Muzejní noviny

Číslo 25 (2004/1)

Regionální muzeum a galerie v Jičíně

cena 20,- Kč

Přečtěte si... Obec Popovice • Dějiny • Archeologie • Památky • Osobnosti • Jaroslav Mencl • Hráli divadlo v Jičíně
Irma Geisslová • Výskyt Jeřába popelavého na Jičínsku • Krausovská konference • Kablíkova sbírka ptactva • Přehled počasí v roce 2003

Popovický pivovar v roce 1935

Obec Popovice, vzdálená necelé 3 km jihovýchodně od Jičína, je jednou ze 14 stejnojmenných obcí České republiky (*Retro-spektivní lexikon obcí ČSSR, 1850-1970. Sv. II/1. Praha 1978.*). Leží na staré jičínsko-bydžovské silnici, jejíž tušská odbočka, protínající les Lipec, ji spojuje s Popovičkami, zvanými dříve "Hubálky". Vlastní jádro vsi, totožné s nejstarší její zástav-

bou, se rozprostírá v údolním záhybu, nad nímž na návrší stojí kostel Narození Panny Marie, typická a zdaleka viditelná do-

pisemnou zmínkou je zápis v Soudní knize města Jičína (MENČÍK, F. (ed.). *Soudní kniha města Jičína (od roku 1362*

Popovice

minanta obce. Jak se Popovice rozvíjely, začaly se rozšiřovat po obou stranách silnice, směrem k Jičínu i k Novému Bydžovu.

Název obce můžeme odvodit ze slova "pop", kterého užívala staročestina běžně až do konce 13. století ve významu dnešního slova "kněz". Jméno "Popovice", tedy ves lidí popových či Popových, tak označovalo většinou, ne-li vůbec, bývalý majetek kněžský (PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách*. Praha 1951, s. 436.).

Nejstarší písemné zmínky

Nejstarší písemné zprávy o Popovicích se datují do poslední čtvrtiny 14. století. Vůbec první

do roku 1407). Jičín 1898, str. 113, č. 68.), který byl učiněn "...před konšely obce jičínské roku 1374 na den sv. Matouše, slavného apoštola" (21. září). Připomíná se v něm zeman Jan z Popovic, řečený Kule (*Johannis de Popowicz dicti Kule*), jeden z držitelů popovických statků a osoba, již pak prameny zmiňují poměrně často i v následujících letech. Zajímavé jsou v této souvislosti především Janovy spory s nemýčevským farářem, jemuž opakovaně odmítal platit popovické desátky, a to i přesto, že byl několikrát pohnán před soud, kde svůj případ prohrál.

V druhé polovině sedmdesátých let se jako držitel Popovic uvádí také Mareš Kule z Popovic (*Marsso de Popowicz*), který se naopak prezentuje jako vladyka velmi nábožný. Usuzovat tak můžeme i ze zprávy o finanční dotaci - úroku ze vsi Lhota Hrnčířská (*Lhota hrncziarska*, dnes Bradlecká Lhota, bývalý okres Lomnice nad Popelkou) ve výši 6 kop grošů - kterou v červnu roku 1395 věnoval na zřízení nového stálého kaplanství v Nemýčevsi (...*pro erigenda de novo perpetua capellania...in Nyemycziewess...* - BOROVÝ, C. (ed.). *Libri erectionum. Sv. IV. (1390-1397)*. Praha 1883, s. 417, č. 580.).

Etiketa popovického pivovaru

O Marešově skutečném zájmu na kaplanství pak svědčí i skutečnost, že si nad ním zároveň vyhradil patronátní právo, což mu zaručovalo nejen osobní dohled nad jeho hospodařením, ale i určitý vliv při jeho obsazování (právo prezentační). Protože však již v roce 1401 prezentoval nemyčevského kaplana Jan Kule z Popovic, předpokládáme, že Mareš před tímto datem zemřel a že Jan se stal dědicem jeho patronátního práva i samotné popovické držby. Tu vzápětí prodává Příbíkovi ze Smrkovic, poručníku Jana Vartemberka, syna pana Václava. Sám přitom zakoupil někdy před rokem 1397 statky v Chotči u Lázní Bělohrad a psal se proto dále "Jan z Chotče" (*Jan de Chotče dictus Kule*, také *Jan de Chotcze dictus Kule*). Jeho rod se zde udržel téměř 200 let - posledním jeho zmiňovaným potomkem byl Jan Jiřík z Chotče, který v roce 1592 prodal tvrz, dvůr a ves Choteč spolu s dalšími svými statky paní Elišce Hofmanové z Donína na Grabštejně a na Rohozci.

Kromě bratrů Jana a Mareše se jako držitel popovické pudy připomíná již v roce 1387 také pan Martínek z Popovic (*dominus Martyněk de Popowycz*), poručník sirotka Jana, syna Šimona z Popovic (*Symon de Popowycz*) a vnuka Vela (*Wel*). Je tedy zřejmé, že v Popovicích, podobně jako v dalších okolních vsích, bylo v této době více zemědělských dvorců, rozdělených mezi několik různých držitelů.

Citovaná Soudní kniha města Jičína zůstává nejdůležitějším pramenem pro přiblížení popovických dějin doby předhusitské. Její zápisy, které zmiňují Popovice, byly pořizeny mezi léty 1374 - 1406 a zachovaly nám mj. také několik dalších jmen

tehdejších popovických obyvatel - uváděn je v ní Vít z Popovic (*Vitan de Popowycz*), který byl v r. 1376 poručníkem nad nějakými sirotky, vzápětí pak Pešek z Popovic (*Pesko de Popowycz*), jemuž a jeho dětem zapsal v roce 1381 mlynář Petr úrok na svém mlýně. V roce 1392 je zmiňován Mikeš, řečený Pliha z Popovic (*Mixio dictus Plyhawa de Popowicz*), věřitel Mikeše, řečeného Březinský, zaznamenaný je také Havel z Popovic (*Gallus de Popowicz*), který v r. 1400 a 1405 nabyl ve vsi nějakých polí.

Poslední jmenovanou je vdova Kateřina z Popovic (*Katherina de Popowicz*), v jejímž soudním sporu z roku 1406 bylo v její prospěch rozhodnuto nečinít jí ani jejím potomkům žádné překážky. Z rozboru těchto zpráv pak vyplývá, že Popovice byly v uvedené době - na sklonku vlády Karla IV. (1346-1378) a v době Václava IV. (1378-1419) - již obcí se složitě vyvinutým hospodářským životem i funkčně členěnou sociální strukturou.

Popovice do války třicetileté

Z 15. století se nám o Popovicích nezachovaly téměř žádné zprávy. Teprve k roku 1471 je datována listina, z níž vyplývá, že jedním z držitelů popovické pudy byl tehdy Jan Pobivízek, prodávající Jarošovi, labezníkovci z Jičína, a jeho ženě Barboře louku za 70 kop grošů. Mezi těmi, kdo listinu podepsali, byl také Matěj Benda, "...seděním na Popovicích" (obsah listiny popisuje MENČÍK, F. *Dějiny města Jičína. Díl I. Od založení Jičína až do roku 1620*. Jičín 1906, s. 297 ad.). Rozdělení vsi mezi několik majitelů - drobných zemanů - pokračovalo tedy i ve století patnáctém. V roce 1497

je pak v jiné souvislosti zmiňována ještě Anna, vdova z Popovic, již Mikuláš ze Slatin přiznal ve své pozůstalosti věno ve výši 125 kop míš. grošů.

V 16. století patřily Popovice starému vladysckému rodu Kamenických z Vitiněvsi, kteří pocházeli z Jičína. Zápis vložený do desk zemských dne 28. května roku 1543 potvrzuje, že někdy před tímto datem koupil část popovického zboží Jindřich Kamenický z Vitiněvsi od pana Mikuláše Trčky z Lipy (VAVROUŠKOVÁ, A. (ed.). *Desky zemské království Českého. Řada I. Kvaterny trhové. Sv. 2. Kvatern bežný červený od léta 1542 - 1543*. Praha 1935, s. 241, č. 572.). Po Jindřichově smrti drželi Popovice jeho čtyři synové - Jan, Burian, Adam a Jiří, a to zpočátku společně, v sedmdesátých letech je zde jmenován jen Jan a Jiří, zatímco Adam se přiznal na Lužany a Burian, o němž nenacházíme více zmínek, byl pravděpodobně již delší dobu mrtvý.

Jan Kamenický z Vitiněvsi a na Popovicích je připomínán ještě v roce 1592, a to i se svou ženou Martou z Nové Vsi, záhy poté však umírá a statek - tvrz starou Popovice s příslušenstvím - kupuje v r. 1602 Zikmund Kamenický z Vitiněvsi. Tehdy již pravděpodobně značně zadlužené dědictví převzali po Zikmundově smrti jeho bratři - Jiří a Zdeněk, kteří vzápětí postoupili jednu polovinu vsi spolu s polovinou lesa Lipec a dvůr s příslušenstvím Markvartu Stranovskému ze Sovojovic, druhou polovinu, tvrz a polovinu lesa Lipec pak Zdislavu Dobřenskému z Dobřenic. Zatímco první polovinu Popovic získali Kameníci - v osobě Jindřicha Kamenického z Vitiněvsi - zase zpět,

přešla druhá na rytíře Jana Gerštorfa z Gerštorfu a z Malšvic, majitele statků Samšina a Drštěkryje, bývalého hejtmána parubického panství.

Jako držitel popovických statků je rytíř Gerštorf uváděn již v roce 1615, dva roky poté je však za 5750 kop gr. prodává městu Jičínu. Podle záznamu o koupi zahrnovala tato část Popovic: "...tvrz, jenž slove Popovice s dvorem záplužným s poplužními, obilím na zimu i jaro osetým, s dvory kmecními, s platy stálými i běžícími, robotami i s jinými povinnostmi, s lidmi osedlými i neosedlými a z těch gruntů sběhlými, s sirotky, s vdovami s spravedlností jich, s podacím kostelním, s krámou vejsadní, krámem masným, dědinami ornými a neornými, s lukami, zahradami, štěpnicemi, pastvišti, pastvami svobodnými, obecní průhony, oujezdy, cesty, háje, zarostliny s vrby, rybníky velikými i malými, hrázemi, poltrubími, se dny, řekami, vodotočinami a jiným vším příslušenstvím..." (MENČÍK, F. *Dějiny města Jičína. Díl I. Od založení Jičína až do r. 1620*. Jičín 1906, s. 218 - 219.).

Popovice v kontextu pobělohorských událostí

Polovina vsi Popovice rozšířila v roce 1617 statky města Jičína, jež bylo samo součástí rozsáhlého kumburského panství Albrechta Jana Smiřického, jednoho z předních vůdců českého stavovského povstání (1618-1620). Ačkoli Smiřický ještě v roce 1618 zemřel, odsoudila ho hrdeční komise v roce 1621 pro jeho účast na "ohavné rebelii" ke ztrátě majetku i cti. Novým majitelem Jičína se brzy nato stal Albrecht z Valdštejna.

Panorama Popovic. Výřez z pohlednice ze sbírky Ing. K. Čermáka

Popovice - výřezy z pohlednice ze sbírky Ing. K. Čermáka

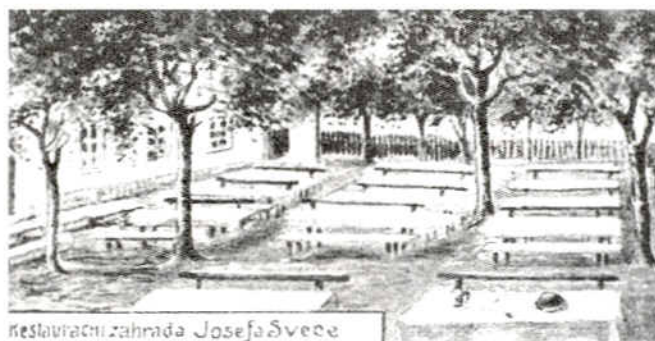
Majetkové změny, k nimž na Jičínsku v době Valdštejnovy vlády došlo, se dotkly obou polovin Popovic, závažnější důsledky však měly pro popovické zboží ve správě města Jičina. V roce 1624 totiž Valdštejn tyto statky městu Jičinu odňal a připojil je k Miličevsi, kterou rozšířil ještě o části panství kumburského a velišského, aby pak takto vytvořený celek postoupil nově založené jičínské jezuitské koleji. K jičínské polovině Popovic se tehdy počítala tvrz, poplužní dvůr, 8 osedlých (držitelů pozemků, podléhajících zdanění), 2 rybníky a les, a celková její cena byla odhadnuta na 9122 kop miš. gr.

Pro druhou polovinu Popovic, kterou drželi Kameničti z Vitněvsi, měly pobělohorské události důsledky jiné. Jindřich Kamenický z Vitněvsi byl, podobně jako Albrecht Jan Smiřický, posmrtně obviněn z účasti na protihabsburské vzpouře, ale protože byl v roce 1629 shledán nevinným, jeho majetek Kamenickým zůstal. Již k roku 1628 je v deskách zemských zaznamenán prodej této poloviny Popovic Albrechtu z Valdštejna, který za ni měl vyplatit trhovou sumu ve výši 9916 zl. rýn. Obdobně jako v mnoha jiných případech však ani tentokrát Valdštejn za zboží nezaplatil, ale přeměnil je v léno svého frýdlantského vévodství a jako takové ponechal v držení jeho původních majitelů.

Po Valdštejnově zavraždění v Chebu v roce 1634 byl celý jičínský kraj vystaven skutečným válečným útrapám, spojeným nejen s vpády cizích vojsk, ale také s řaděním domácích císařských pluků drancujících bývalý Valdštejnův majetek. Vlastnické změny související s následnými valdštejnskými konfiskacemi se však Popovic nijak nedotkly. Jedna jejich polovina byla ponechána jičínské jezuitské koleji, jak to také císař Ferdinand III. v roce 1654 stvrdil v její nové za-

kládací listině, druhá byla propuštěna z lenního práva frýdlantského vévodství a po zaplacení předepsané sumy přenesena opět v dědictví Kamenických z Vitněvsi.

Jaká byla situace v Popovicích po třicetileté válce nám přibližuje berní rula z r. 1654, která je vůbec prvním soupisem

pozemků a poddaných na našem území. K jejímu vypracování vedla potřeba vytvořit pevný berní systém zaručující spolehlivé zdanění všech poddaných. Berní rula eviduje všechny poddanské usedlosti i měšťanské domy a jmenovitě uvádí jejich majitele, ohodnocené po ekonomické i sociální stránce. Polovina Popovic, která byla roku 1624 přičleněna k miličevskému panství a poddána z Valdštejnova rozhodnutí jezuitům, zahrnovala podle jejich údajů

vá plocha jimi obdělávané půdy činila 26 kop 30 záhonů (v přepočtu 1 kopa = 60 záhonů = 2, 36 ha, tedy 62,65 ha) a katastr ji označil za "prostředně úrodnou". Ve vsi chovali tito hospodáři 14 koní, 17 krav, 20 jalovic, 4 ovce a 27 vepřů. Nejbohatším z nich byl sedlák jménem Jakub Foryšic, který se s počtem 10

částí pouze 1 sedláka a 2 chalupníky, jednu usedlost se 24 záhony orné půdy (0,95 ha) pak označuje jako pustou. Rozloha polí byla vyměřena na 11 kop 10 záhonů (26,4 ha), z nich celých 9 kop záhonů (21,28 ha) obdělával sedlák Mikuláš Maloch. Ve vsi byli 2 koně, 7 krav, 3 jalovice a 2 vepři. Statek Matyášovských byl z popovických dvorů nejchudší - příslušela k němu jen usedlost Matěje Vláška, který obdělával malé pole o výměře 40 záhonů (1,58 ha), choval 2 krávy, 3 jalovice a 3 vepře (srov. MORÁVEK, A. *Popovice u Jičína*. Praha 1935, s. 66 a 85.). Podle údajů berní ruly bylo tedy po třicetileté válce v celých Popovicích jen 24 záhonů (0,95 ha) opuštěných pozemků.

Popovice pod vládou jezuitů a "Popovice II. díl"

V polovině 17. století byly Popovice rozděleny již mezi tři různé majitele - první polovinu držela od roku 1624 jičínská jezuitská kolej, o druhou se dělili Jan Pavel Korand a Matyášovští. Když pak jezuité v roce 1669 získali za sumu 6000 zl. i část Korandovu - "statek Popovice, sídlo a dvůr poplužní, s lidmi poddanými, lesem, rybníkem a jiným příslušenstvím" -

Hostinec Josefa Švece u českého lva.

celkem 7 poddanských usedlostí (PEŠÁK, V. (ed.). *Berní rula*. Sv. 12. *Kraj Hradecký*. Praha 1954, str. 152.). Evidováni jsou při nich 2 sedláci, 1 chalupník a 4 zahradníci (1 sedlák = 4 chalupníci = 8 zahradníků). Celko-

Dalšími majetkovými přesuny se dvě třetiny této poloviny roku 1653 sloučily v majetku Jana Pavla Koranda, zatímco zbylou její část si podrželi Jan Josef a Lidmila Barboru Matyášovskou. Berní rula eviduje v Korandově

stali se pány téměř celých Popovic (BÍLEK, T.V. *Statky a jmění kolleji jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*. Praha 1893, s. 70.). Korandovský dvůr sply-

nul tehdy s jezuitským popovickým dvorem v jeden hospodářský celek. Samostatná tak zůstala jen třetina druhého popovického dílu - svobodný statek Jana Josefa a Lidmily Barbory Matyášovských - pro níž se vžil označení "Popovice II. díl".

Porovnat obě popovické části co do počtu poddaných podlehajících berni (dani) a výměry jejich půdy můžeme na základě údajů tereziánského katastru z roku 1757. (CHALUPA, V. *Tereziánský katastr český. Sv. I.*

ských polích, určovala sama vrchnost podle možnosti poddaných statků, a proto se také její rozsah a podoba v obou částech Popovic lišily. Poddaní statku Matyášovských vykonávali robotu ruční, a to v rozsahu 105 dnů v roce. Tereziánský katastr tu zaznamenává 4 povinné robotující poddané. Jezuitská kolej předepisovala sedlákům svého panství 3 dny potažní roboty týdně a chalupníkům 2 dny ruční roboty týdně, přičemž stará robotní povinnost, vymáhaná

Popovice po zrušení řádu jezuitů

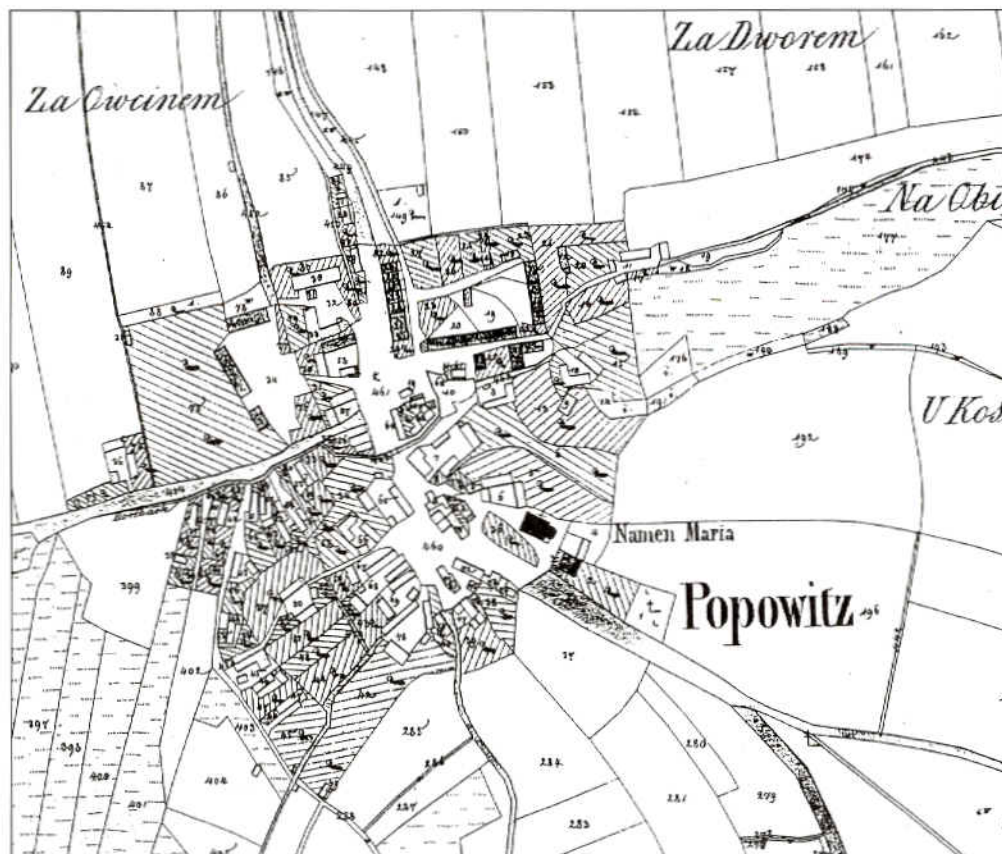
V roce 1773 byl papežem Klementem XIV. jezuitský řád zrušen a statky koleji jeho české provincie, které připadly českému studijnímu fondu, byly dány pod vrchní správu C.k. komorních statků (zestátněny). Ze statků Miličevs, Tuř a Sběř vzniklo pak nové panství, označované jako C.k. panství miličevské. Jeho součástí byla i ta část Popovic, jejíž základ získali jezuité na

vrstvu bezzemků a chudých rolníků, jež reforma při rozdělování půdy upřednostňovala. Celkové pak byli poddaní její zásluhou vázáni ke své vrchnosti daleko volněji než tomu bylo na okolních panstvích.

V roce 1833 měla tato část Popovic, "vzdálených 11/4 hodiny od Miličevsi a ležících nedaleko levého břehu Cidliny, na cestě z Jičína do Bydžova," celkem 49 domů a 367 obyvatel, a řadila se tak mezi největší vsi celého miličevského panství (SOMMER, J. G. *Königreich Böhmen statistisch-topographisch dargestellt. Band Nr. 3. Prag 1835, s. 106, 108.*). Stát spravoval miličevské panství až do roku 1835, kdy ho za 190 500 zl. stf. získal hrabě Eugen Vratislav Netolický. Ten ho pak v roce 1841 odprodal za 220 000 zlatníků stříbra hraběti Michalu Karlu Althanovi.

Popovice II. díl, tedy svobodný statek, držel až do roku 1785 rod Matyášovských, poté se dědictví po posledním z nich ujal Antonín Chuchelský z Nestajova. V následujících letech pak statek vystřídal v rychlém sledu několik majitelů, kteří zde často nezůstali ani celý rok. V roce 1833, kdy patřil Janu a Kateřině Kazdovým, k němu příslušelo celkem 17 domů a 138 obyvatel, z toho 5 domů se 48 obyvateli v Robousích, a jeho součástí byla i palírna kořalky, která byla přeměněna na pivovar. Ke statku patřilo celkem 90 vídeňských jiter 1442 čtv. sáhů (v přepočtu 1 vid. jitro = 1600 čtverečních sáhů = 0,58 ha tedy celkem 52,31 ha) polí, lesů, luk, pastvin a zahrad, 2 koně (staří) a 38 ks hovězího dobytka.

Podle stabilního katastru, který byl v Čechách vyměřován v letech 1826-1843, měly Popovice celkem 672 vid. jiter 1007 čtv. sáhů půdy (386,36 ha), 64 usedlostí, školu, faru a kostel. Z toho 11 poddanských čísel (čp. 32-36 a 56-61), rozdělených mezi 3 chalupníky a 8 bařáčníků, náleželo ke statku Jana Kazdy (čp. 30), zbylých 52 příslušelo k panství miličevskému. Na nich pak katastr eviduje 1 lábníka, 3 půlláníky, 16 chalupníků, 19 familiantů a 13 domkářů. V roce 1848 bylo v Popovicích při stejném počtu popisných čísel evidováno 406 obyvatel.

Popovice na mapě stabilního katastru z r. 1842. Originál uložen v Ústředním archivu zeměměřictví a katastru Zeměměřického úřadu, Praha

Praha 1964, s. 174 a 178.). V miličevské části Popovic bylo evidováno 18 hospodářů, obdělávajících orná pole o celkové výměře 224 strychů 30 věrtelů (v přepočtu 1 strych (korec) = 0,29 ha, tedy 67,11 ha). Většina jejich polí nebyla větší než 15 strychů (4,35 ha), jen 2 sedláci měli mezi 30-60 strychů půdy (8,7-17,4 ha). Popovice II. díl, tedy svobodný statek Matyášovských, pak čítal jen 4 hospodáře. Výměra polí dvou z nich přitom nepřesahovala 5 strychů (1,45 ha), zbylí 2 byli zařazeni do kategorie bezzemků, obdělávajících půdu o rozloze do 1 strychu (0,29 ha).

Robotu, tedy povinnost poddaných pracovat na vrchnosten-

ještě před vydáním robotního patentu z r. 1680, byla i pro sedláky jen dvoudenní. Podle tereziánského katastru měli v této popovické části 2 sedláci předepsány 3 dny trojspřežní koňské roboty týdně, 18 chalupníků vykonávalo týdně dvoudenní ruční robotu a 2 podruzi robotovali ručně 1 den v týdnu. Jiný užitek plynul koleji z jejich statků ve formě stálých úroků, které byly pro Popovice stanoveny na 41 zl. 17 2/3 kr. ročně, což byla částka v porovnání s úroky ostatních statků miličevského panství poměrně vysoká. Kromě toho měli popovičtí poddaní povinnost odvádět jezuitské vrchnosti každým rokem také 22 kapounů a 29 kuřat.

počátku třicetileté války a v druhé polovině 17. století pak ještě rozšířili. V roce 1774 byla její hodnota vyčíslena na 501 172 zl. rýn. Miličevs patřila mezi ty statky, na nichž byla vzápětí zaváděna tzv. raabizace, tedy pozemková reforma Marie Terezie, spočívající v rozdělení půdy vrchnostenských dvorů mezi jejich poddané a v převedení roboty, již dosud vykonávali, na peněžitý plat. Půda popovického dvora byla rozparcelována roku 1784 a v té souvislosti na ní zanikla i robotní povinnost jejích držitelů, platicích z ní nadále jen dědičný nájem. Raabizace měla pro Popovice velký význam především proto, že odstranila

Popovice po roce 1848

Zrušením poddanství a roboty v roce 1848 zanikla také pravomoc vrchnosti nad jejími poddanými, zrušena byla patrimoniální (vrchnostenská) správa, stejně jako všechny robotní, finanční a naturální povinnosti, které dosud zatěžovaly poddanskou půdu. Teprve v této souvislosti byl také odstraněn rozdíl mezi Popovicemi milíčevského panství a Popovicemi II. dílem. Statek Popovice II. díl i nadále střídal své majitele, ti však nebyli již vrchností a jeho bývalí poddaní se tak stali plnoprávními občany a vlastníky půdy, již obdělávali. Rodina Kazdova vlastnila statek až do roku 1877, kdy ho za 60 000 zl. rak. koupili Josef a Marie Hervertovi.

V rámci nově zaváděné územní organizace, která vstoupila v platnost v roce 1850, byly Popovice začleněny jako místní obec do soudního i do politického okresu Jičín. Od r. 1850 byla jejich součástí osada Hubálky (Popovičky), v letech 1869 - 1880 osady Tuří (Tuř), Butoves a Hubalov (Hubálov).

V druhé polovině 19. století se Popovice začaly pozvolna rozrůstat. Zatímco v letech 1833-1869 vzrostl počet jejich domů o 7, přibýlo jich jen během následujících 11-ti let 13,

takže k roku 1880 zde bylo evidováno celkem 81 domů. Rychlý a trvalý rozvoj zaznamenaly pak Popovice zejména od devadesátých let 19. století. V roce 1900 zde bylo již 92 domů, o deset let později 102, do roku 1927 vzrostl jejich počet na 114. V roce 1930 bylo v obci již 123 domů, tedy dvakrát vyšší počet než před sto lety.

Vývojová křivka obyvatelstva je oproti tomu značně kolísavá. Od roku 1833, kdy bylo v obou dílech Popovic evidováno cel-

Popovice - výřezy z pohlednic ze sbírky Ing. Karla Čermáka

kem 457 obyvatel, vzrostl jejich počet do roku 1869 na 526, do roku 1880 pak již na 629. Po roce 1880 můžeme zaznamenat určitý úbytek, takže za deset let zde bylo evidováno jen 606 obyvatel, poté jejich počet znovu vzrůstal až k 658 zaznamenaným v roce 1910. Od té doby však obyvatel v Popovicích stále ubývá; jen do roku 1930 se jejich počet snížil na 595 (rozhovor vychází z *Retrospektivního lexikonu obcí ČSSR, 1850-1970*. Sv. I/1. Praha 1978, s. 586 a 587.).

Popovičtí živnostníci na počátku 20. století

Živnostenský život v Popovicích byl bohatý a různorodý již na přelomu 19. a 20. století. V roce 1900 zde působilo 10 živnostníků, kteří nabízeli své služby z osmi různých oborů. Vedle koláře, krejčího, kováře, truhláře, strojnika a řezníka provozovali v Popovicích svou živnost

jako Lachmana) zde brzy své služby nabízeli i krejčí Antonín Nedvídek a Václav Tvrdý. Zcela novou živnost, v Popovicích dosud nezastoupenou, si pak před rokem 1907 zřídili pekaři Václav Brož a Václav Záhorský a obuvníci Josef Křelina a Josef Leder (uváděný také jako Ledr). Zanikla však živnost strojnika Josefa Peciny či truhláře Jana Pícku, jehož řemeslo provozoval tehdy jen Emil Žitný.

K roku 1912 bylo v Popovicích ohlášeno celkem 15 živnostníků a 8 různých živností, z nichž nejpočetněji bylo zastoupeno kupectví a živnost hostinská. Obchod se smíšeným zbožím vedla i nadále Kateřina Matějková, vedle ní pak i Josef Brož a Jáchym Vlach. Hostinská živnost byla zastoupena Annou Ulrichovou, Janem Šmejcem a Miroslavem Matějkou. Mezi novými živnostníky se objevuje truhlář František Horák, kovář Josef Svoboda, kolář Josef Špinku, svou živnost naopak již dále neprovozovali např. obuvník Josef Křelina či krejčí Antonín Nedvídek. Do roku 1927 se počet popovičských živnostníků sice již nezvýšil, sortiment nabízených služeb však rozšířili pokrývači J. Kučera a J. Potoček. Nově ohlásil svou živnost také

A. Daniček, hostinský v popovičském pivovaru, řezník M. Matějka, truhlář J. Klobouček či kupec a pekař František Bradna. Více nebyly provozovány kovářské živnosti Josefa Taranta a Josefa Svobody, zanikla také truhlářská výroba rodiny Žitných.

Popovičská škola

Škola v Popovicích byla zřízena v roce 1787, 13 let po vydání tereziánského zákona zavádějícího v rakouské monarchii povinnou školní docházku dětí od 6-ti do 12-ti let. Do té doby popovičské děti docházely do školy v Nemyčevsi či Robousích, případně navštěvovaly místní školu pokoutní. V ní si však mohly osvojit jen základy čtení a nebyly přitom vedeny ani skutečnými učiteli, ale jen neplacenými dobrovolníky. Podle výpovědi nejstarších pamětníků byli těmito popovičskými pokoutními učiteli domkáři Václav Jozek a Jan Macháček a vysloužilý dělostřelec Václav Kavan (informace vycházejí z poznámek p. Novotného a ze školní kroniky nazvané "Kniha tato čti neb zlatá", která byla "věnována z zvláštní lásky a náklonnosti pilným a mravným dětem školy Popovičské od pana Františka Luxy").

Popovičská škola byla zřízena jako jednotřídní škola lokální a od svého počátku byla školou smíšenou, v níž se chlapci a dívky nevyučovali odděleně. Umístěna byla v budově bývalého příbytku vrchního důchodního jezuitů a jejím patronem byl až do roku 1835 C.k. studijní fond, poté nový majitel milíčevského panství, hrabě Eugen Vratislav Netolický. Prvním popovičským učitelem byl Jan Mišenský z Paky (vyučoval v l. 1787-1795), po něm nastoupil Josef Stuchlík z Pecky (1795-1814).

V roce 1810 byla jednotřídní lokální škola v Popovicích prohlášena za veřejnou a přiskolena k ní byla obec Hubálov. Podle dochovaných záznamů navštěvovalo školu k tomuto roku celkem 47 žáků, přičemž každý z nich platil školné ve výši 1-2 krejcarů týdně. V letech 1814-1879 na ní působili učitelé: Fr. Hrdý z Veliše (1814-1829), Jan Šuda z Plhova (1830-1857), Václ. Švec z Popovic (1857-1878) a Bohumil Kuhn z Jičína (1879).

Na počátku školního roku 1879 bylo do popovické školy zapsáno celkem 149 dětí, v následujícím roce pak již 157. Protože stávající školní prostory nemohly již takový počet žáků pojmut, „...takže dívky okolo

Stará budova školy

lavic a u zdi bud státi neb na zemi seděti nuceny bývají...“, a proto také ani „...všem nynějším zákonitým školním požadavkům svědomitě a s prospěchem učiniti žádost nelze...“ (ze správy Školní rady v Popovicích ze dne 20.4. 1879), povolila Zemská školní rada v listopadu roku 1880 rozšířit školu o další třídu. Vyučovat ve dvou třídách se však začalo až v lednu roku 1882. V letech 1879-1899 zde vyučoval František Matějka, bývalý učitel v Žitětích, který se po vzniku druhé třídy stal v roce 1883 učitelem řídícím. Prvním podučitelem popovické školy byl jmenován Jan Šulc z Popovic, po jeho půlročním působení ho vystřídal Josef Přihonský ze Všeně.

Datum začátku i konce školního roku bylo zpočátku pohyblivé, protože si ho určovalo samo vedení jednotlivých škol. V Popovicích se začínalo vyučovat v polovině září a končilo se na přelomu července a srpna. Pevný termín letních prázdnin (21. července - 31. srpna) byl zaveden teprve v roce 1884, a to s platností pro všechny školy okresu. Školní rok tak začínal 1. září a končil 20. července. Jeho zahájení i ukončení probíhalo na popovické škole každoročně podle stejného, slavnostního ceremoniálu - den před započtím řádné školní výuky se děti sešly ve škole, odkud se přemístily do kostela na slavnostní mši. Po ní si vyslechly rakouskou hymnu a Píseň sv. Vojtěcha, a poté se odebraly zpět do školy, kde obdržely školní pomůcky, byly seznámeny se školním řádem, s rozvrhem a rozděleny do jednotlivých tříd. Výuka začala následujícího dne a od roku 1884

probíhala v dopoledních i odpoledních hodinách celkem 46 týdnů, rozdělených do 4 čtvrtletí. Školní rok pak opět ukončila slavnostní mše, po níž školní mládež obdržela vysvědčení a vyslechla si napomenutí „...kterak jest jí prázdniny užitečně ztráviti a co jest jí dále činiti, aby blažené a šťastné budoucnosti se dodělala.“

Během školního roku se děti hojně účastnily také různých slavností, pořádaných při příležitosti regionálních i celostátních svátků. Tak např. v květnu roku 1881 vystoupily s pěveckým a básnickým programem na slavnosti konané na počest zasnub korunního prince Rudolfa Habsburského s princeznou Stefanií, dcerou belgického krále Leopolda II. V říjnu roku 1886 oslavily svým pěveckým vystupem jmeniny císaře Františka Josefa I. a v listopadu pak podobně i jmeniny císařovny Alžběty. Při každé takové příležitosti byla v popovické škole uspořádána navíc přednáška, která měla aktuální výjimečnost slavnostního okamžiku řádně vyloužit i dospělé popovické veřejnosti. Svou pravidelnou účastí doprovázely děti také nespočet popovických slavností církevního charakteru.

Kvalita školní výuky na popovické škole ve druhé polovině 19. století prudce stoupala a svého vrcholu dosáhla po otevření druhé třídy v roce 1882. Na počátku devadesátých let měla škola k dispozici kromě rozšířených výukových prostor také letní tělocvičnu (bradlo, hrazda, stojatý upevněný žebřík, stojaté upevněné bidlo, závěsné bidlo a vysoké, stojaté bidlo), dále štěpnou školkou, pozemek pro hospodářské účely, studnu (vykopanou již v roce 1821) a „...záchody dle pohlaví.“ Její

součástí byly i učitelská a žákovská knihovna, obě dle dobových zápisů hojně využívané a „...uspokojivě se rozrůstající“.

Nejvíce žáků měla škola ve školním roce 1881-1882 (celkem 161 dětí), poté jejich počet pomalu klesal až k 139 dětem evidovaným ve školním roce 1889-1890. Po dvou krátkých vzestupech v první polovině devadesátých let začal jejich počet

práci, rozšířil se učitelský sbor ještě o tzv. industriální učitelku.

Jaký vliv měla škola v této době na vzrůst vzdělanosti popovických obyvatel vyplývá i ze skutečnosti, že k roku 1890 bylo v obci z celkového počtu 606 evidovaných obyvatel 493 popsáno jako zcela gramotných, 6 jako ovládajících základy čtení a pouze 107 jako zcela negramotných.

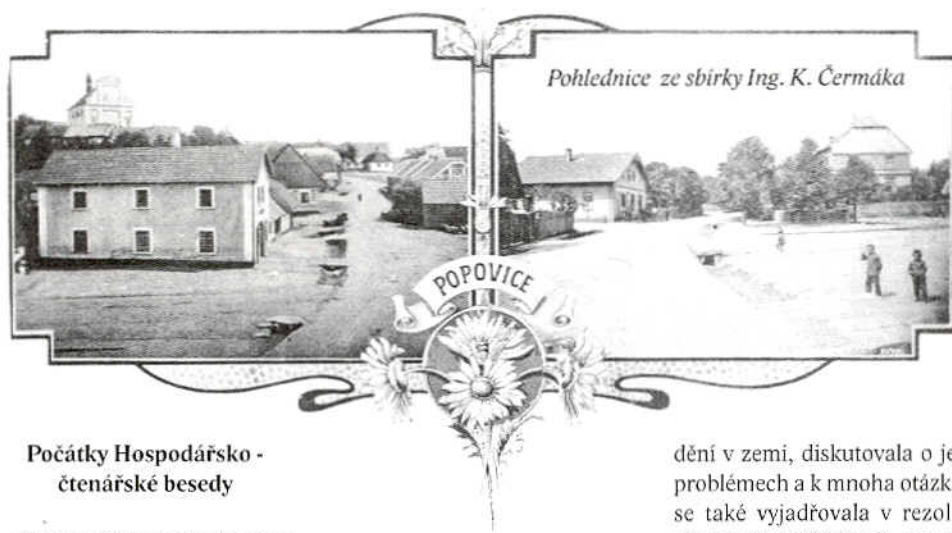
Popovická škola. Výřez z pohlednice ze sbírky Ing. K. Čermáka

prudce klesat až ke 129 dětem zapsaným v roce 1898. Spolu se vzrůstajícím počtem žáků se rozšiřoval také učitelský sbor. Zatímco do roku 1882 vyučoval na škole pouze jediný učitel, vyžádal si vznik druhé školní třídy učitelskou posilu v osobě podučitele. Připočítáme-li k nim i místního faráře, docházejícího vyučovat náboženství, pak měl popovický učitelský sbor v roce 1882 celkem 3 pedagogy. Když byla v roce 1887 zahájena také školní výuka ženských ručních

Jako dvoutřídní pak fungovala popovická škola až do roku 1967, kdy musela být její druhá třída, téměř po devadesáti letech své existence, pro malý počet žáků zrušena. Její tehdejší ředitel Josef Šimon, vykonávající zároveň funkci obecního kronikáře, odešel v roce 1970 do důchodu a jeho nástupkyní se stala Emilie Dufková. Za jejího působení, v roce 1977, pak byla škola již zcela zrušena a školou povinné děti z Popovic musely dojíždět do Jičína. Bývalé školy užívala ještě po nějaký čas mateřská škola v Jičíně, v roce 1985, kdy byla přemístěna do Tuře, nastoupili na její místo žáci prvních a druhých tříd Druhé základní školy v Jičíně. Když byla v roce 1990 zjištěna ve škole hygienicky závadná voda, byl celý objekt opět uzavřen. Svě další využití našla budova až v roce 1994, kdy začala být její horní třída využívána jako provizorní tělocvična a dolní třída byla pronajata k podnikatelským účelům.

Žáci popovické školy v roce 1937 s učitelem J. Hakenem a A. Vichem

Počátky Hospodářsko-čtenářské besedy

Velký podíl na rozvoji kulturního, hospodářského, ale i politického života Popovic měla Hospodářsko-čtenářská beseda, která se v Popovicích ustavila 8. září 1885. Jejím zakladatelem, vůdčí osobností a až do roku 1911 také prvním předsedou byl Ladislav Jozek, hospodářský adjunkt a krátce nato ředitel Zimní hospodářské školy v Českém Brodě. Na jejím vzniku se podíleli také majitel popovického statku Josef Hervert, řídící učitel popovické školy František Matějka, učitel Josef Příhonský a rolník Jan Páv a Josef Kazda. Po Ladislavu Jozkovi pak v prvních desetiletích spolkové činnosti zastávali funkci předsedy: Josef Hervert ml. (1911-1919), František Nechanický (1919-1933) a JUDr. Jaroslav Páv (zvolen v roce 1934).

Popovičtí ochotníci v divadelním představení *Perly panny Serafinky*

Ve svých stanovách, sepsaných dne 22. 5. 1885, si popovická Hospodářsko-čtenářská beseda vytýčila jako svůj hlavní účel: "...podporovati členy své ve snahách po vzdělání, poučovati je a seznamovati s pokroky a vymoženostmi v oboru hlavně hospodářském, rovněž [i] politickém a] vědeckém docílenými, [na

národní jich povinnosti je upozorňovati,] chuť ku čtení dobrých knih a časopisů povzbuzovati, ducha bystřiti a mysl šlechtiti, vzájemnost mezi nimi pěstovati, společenský život jich soustřediti, ožviti a příjemným učiniti, [národní podniky podporovati,] vůbec pravé duševní vzdělání na českém venkově šířiti" (slova uvedená v hranatých závorkách jsou v originálu stanov přeškrtnuta).

Od svého založení rozvinula Beseda bohatou činnost nejen v oblasti hospodářské a kulturní, ale také v oblasti politické - až do první světové války byla vůbec jediným rolnickým politickým spolkem Jičínska. Účel "politické činnosti" však do svých stanov oficiálně zahrnuje teprve

v roce 1897, kdy se také přeměnila na spolek "hospodářsko-politický".

Součástí její činnosti byly pravidelné konané přednášky s tematikou z národních dějin či politických a hospodářských poměrů, které zaznamenaly vždy velký ohlas. Beseda sledovala aktuální politické i hospodářské

dění v zemi, diskutovala o jeho problémech a k mnoha otázkám se také vyjadřovala v rezoluci adresované říšské radě, zemskému výboru či zemědělské radě. Témata přednášek, diskuse i samotné zápisy z jejích výborových schůzí svědčí o tom, že Beseda sledovala svou činností národní cíle a že zřízení samostatného "lidového a pokrokového" českého státu považovala již na počátku 20. stol. za "nejnaléhavější požadavek politický" (Jubilejní zpráva na paměť padesátiletí Hospodářsko-čtenářské besedy v Popovicích. Jičín 1935, s. 7.). Úzce proto také spolupracovala s českými národními spolky jako například s Ústřední matičí školskou, Ústřední hospodářskou společností v Praze, Družstvem pro zřízení Riegrovy mohyly na Kozákově ad. Z politických stran se hlásila ke straně agrární jako straně českého rolnictva a venkova. V r. 1911 se účastnila její volební agitace a podporovala agrárního kandidáta Bohumíra Bradáče ze Židovic, pozdějšího předsedu poslanecké sněmovny.

O kulturní život obce se pak Beseda starala nejen pořádáním přednášek, schůzí, ale také vedením knihovny, pro níž zaopatřovala knihy a odebírala řadu novin a časopisů. Organizovala výlety, plesy a jiné hudební, deklamační či divadelní zábavy. Za tím účelem zřídila již v roce 1885 svůj zábavní odbor, který pak v následujících letech rozvinul aktivní, zejména ochotnickou činnost. Pod vedením jeho prvního předsedy, učitele Josefa Příhonského, uspořádali popovičtí ochotníci své první divadelní představení již v roce 1886 a každým rokem pak pravidelně vystupovali s novou hrou. Čtená a dobře vybavená představe-

ní se pořádala zvláště po roce 1904, kdy bylo v obci - v hostinci "U Matějků" - zřízeno stálé jeviště. Z následujících let se nám také zachovaly názvy divadelních kusů, které se zde v ochotnickém provedení sehrály: např. v r. 1910 to byli "Naši furianti" L. Stroupežnického, v r. 1914 hra E. Krásnohorské "Přišla do rozumu", v prvním roce po válce pak Jiráskův "Otec", z dalších "Domov a víra", "České mlýny", "Černé oči", "Lucerna", "Strakonický dudák" a řada dalších (ŠIMON, J. *Popovická divadla*. Rkp. 1977.). V letech 1911 - 1939 bylo v obci uspořádáno každoročně alespoň jedno divadelní představení, po roce 1919 však i v provedení dalších ochotnických souborů.

Popovická Hospodářsko-čtenářská beseda sledovala rozvoj své obce nejen po stránce duchovní, péči o kulturní život a národní povědomí jejích obyvatel, ale také činností praktickou. Přispěla např. ke zmírnění škod způsobených suchým rokem 1911, a v té souvislosti dala také podnět k založení popovické Kampeličky, jež byla zřízena následujícího roku.

Popovické zvony v době války

V prosinci roku 1917 byl k válečným účelům zrekvírován největší popovický zvon a v obci pak zůstaly jen dva zvony malé - "Sv. Anna" a umíráček. V r. 1924 byla na přání mnoha popovických obyvatel uspořádána veřejná sbírka, jejíž výtěžek byl věnován na pokrytí finančních nákladů spojených s pořízením zvonu nového. Zakoupený zvon pocházel z dílny firmy Buřil & Švagerka v Kuklenách u Hradce Krá-

lové, vážil 69 kg a ulit byl ze zvonnoviny o obsahu 78% mědi a 22% čistého anglického cínu. Do Popovic byl přivezen 5. září, posvěcen místním farářem Janem Vaňkem a do sanktusní věžičky kostela zavěšen 16. září 1924. Pojmenován byl "Maria" - na památku Panny Marie, jejíž obrázek je na zvonu vyryt spolu s prosbou "Panno Maria, oroduj za nás". Zvon se slovy faráře Vaňka "zamlouvá svým pěkným hlasem" (kopie Pamětní knihy Popovice).

Rekvizice zvonů k válečným účelům byla znovu nařízena v době 2. světové války. Na základě úřední výzvy měly být odvedeny všechny zvony o hmotnosti nad 10 kg, vyjma těch, které byly uznány za historicky

Rekvizice zvonů za 2. sv. války
Archiv RMaG

zvláště cenné. V Popovicích byly na příkaz faráře snaty jen zvony "Sv. Anna" a umíráček, ten však měl nižší než předepsanou hmotnost, a proto byl z jičínské sběrný, kam se zvony odváděly, vzápětí vrácen. Na pohřbu, který se v Popovicích konal právě v den, kdy byly zvony odváženy, mluvil popovický administrátor ve své promluvě nad mrtvým také o pohřbu zvonů. Zatímco např. v Jičíně zůstal po rekvizici jen zvon hřbitovní a v okolí byla většina zvonů zabavena, v Popovicích se podařilo zachovat zvony dva. Třetí byl pak vrácen z pražského skladiště Na Maninách na administrátorův náklad.

Popovický pivovar

Ve své době vyhlášený a mnohými popovickými obyvateli ještě dnes často vzpomínaný pivovar založil v roce 1818 Jan Kazda, tehdejší majitel popovického

Popovická cihelna v roce 1929

velkostatku. Pivovar navazoval na tradici vinopalirny, která byla součástí statku již v době Matyášovských. V majetku rodiny Kazdovy zůstal pivovar až do roku 1877, kdy byl celý statek i s příslušenstvím prodán Josefu a Marii Hervertovým. Za Josefa Herverta, který pocházel z pivovaru v Praskolesích a po nějaký čas působil jako sládek v Miličevsi, byl popovický pivovar přeměněn na parostrojní a od roku 1880 pak doplněn i pivovarskou restaurací. V roce 1898 se v něm ročně vařilo 3200 hl. piva, a to různého druhu - od 7-mi do 18-ti stupňového, světlého i černého. V roce 1910 zvýšil pivovar svou produkci již na 5400 hl. piva ročně. Syn Josefa Herverta, Julius Hervert, však rodinný podnik natolik zadlužil, že ho v roce 1927 musely převzít do svého

zrušen a veškeré jeho zařízení prodáno pivovaru v Dřevěnicích.

Popovická cihelna

Cihelnu v Popovicích začal budovat majitel popovického velkostatku a pivovaru Josef Hervert v roce 1906, do provozu byla uvedena dva roky poté. Vyráběly se v ní cihly, tašky a drenážní trubky. Cihlářský výrobní proces byl vesměs ruční a proto fyzicky velmi namáhavý: nejdříve se nakopala hlina, navázala se na hromadu, přehazovala, kropila, a teprve když měla patřičnou vaznost, formovaly se z ní cihly. Cihlářská hlina tu byla velmi kvalitní - na některých místech dosahovala dokonce jakosti hlíny hrnčířské.

Po smrti Josefa Herverta v roce 1926 převzal cihelnu jeho syn

1/9, stal Čeněk Svoboda, který celý závod rozšířil a zmodernizoval. V únoru 1948 byla cihelna znárodněna a předána pod národní správu Středočeských cihelen, poté krátce Novobydžovské cihelny, od roku 1950 pak Polabské cihelny. V letech 1965 - 1967 byly staré a již nevyhovující suširenské kůlny zbourány, zastaralé lisy zrušeny a postavila se nová moderní hala se samočinnými stroji a komorovými sušárnami. V r. 1968 byla popovická cihelna sloučena s podnikem Prefa Pardubice v závod Východočeské cihelny, cihelna a panelárna, závod Jičín - Popovice. Cihlářská výroba v popovické cihelně skončila v r. 1985, poté pokračovala jen výroba panelového zboží.

Mgr. B. Klipcová

Popovice po 2. světové válce

Hmotné škody válka Popovicím nepřinesla. Obec se začíná rozvíjet výstavbou rodinných domků - v 50. letech směrem k Moravčicím, později, v 80. letech směrem k Vitiněvsi. Dne 28. srpna 1952 bylo v obci založeno Jednotné zemědělské družstvo, které se později stalo součástí JZD Slatiny. V roce 1958 byla provedena rozsáhlá úprava sociálního zařízení ve zdejší obecní škole a byl postaven nový plot kolem školní zahrady. Místní národní výbor se postaral o výstavbu čekárny pro cestující autobusové dopravy, ovšem za vydatné pomoci občanů.

V r. 1965 byla obec poctěna čestným názvem Vzácná obec. Pan Josef Šoltys obdržel Čestné

Hervertova vila

majetku Rolnické družstevní podniky v Jičíně. V r. 1935 koupil statek i s pivovarem Čeněk Svoboda, nedokázal ho však udržet, takže pivovar byl v roce 1937

Archiv RMaG Jičín

Julius. Protože se však značně zadlužil, přešla cihelna do vlastnictví Rolnických družstevních podniků v Jičíně. V roce 1935 se jejím majitelem, a sice podílem

uznání za příkladnou práci od zástupců okresu, Čestné uznání za obětavou práci pro blaho a rozkvět obce obdrželi Fr. Budina, V. Biško, St. Bradna, A. Bezstarostí, B. Bruk, K. Bruk, J. Břeský, J. Carda, J. Folprecht, J. Honzák st., F. Laušman, A. Otruba, M. Pokorná, J. Šimon, J. Špinka, Č. Žemlička a J. Koros - in memoriam.

Událostí roku 1965 se pro obec stalo uspořádání okrskové spartakiády za účasti 2500 cvičenců nejen z Popovic a Jičína, ale i z Vysokého Veselí, Železnice, Kozojed a dalších okolních obcí. Za tuto úspěšnou akci pro 2000 diváků obdržela obec Čestné uznání od OV ČSTV v Jičíně.

7. července roku 1970 byla po celé obci zažehnuta výbojková světla. V tomto roce byla také uspořádána kronikářská výstava "Popovice od třicetileté války k současnosti". Akce se vydařila, o čemž svědčila velká návštěvnost. Téměř čtvrt století čekala obec na to, aby s konečnou platností bylo rozhodnuto o generální rekonstrukci popovického potoka v nákladu 1 milion Kč. Na to navázalo vybudování chodníků a výsadba květín a keřů v obci. V roce 1973 byl proveden kobercový potah silnice od trati až k rozcestí u křížku. V r. 1974 začalo budování vodní nádrže "Na jitrách". Při hloubení nádrže vydatně pomohlo JZD 25. únor Slatiny se svou mechanizací. To urychlilo stavební práce, a tak již v r. 1975 bylo úspěšně zkolaudováno koupaliště. 1. května téhož roku byla uspořádána výstava kronik. Kronikář Jan Šimon obdržel za dlouholetou činnost Čestné uznání od ONV Jičín, KNV Hradec Králové a nejvyšší poctu ministerstva kultury.

Významným se stal pro naši obec 1. květen roku 1976, kdy se obec stala součástí města Jičína. Byl ustanoven občanský výbor v čele s předsedou J. Šoltysem, který navázal na úspěšnou práci předchozích předsedů NV v obci: J. Korose, J. Honzáka, F. Budiny a St. Bradny. V r. 1980 byla provedena kanalizace a chodníky ve "Věčku" a v roce 1983 probíhala velká výstavba a opravy domů. JZD Slatiny zbouralo po dohodě s MěNV Jičín roku 1984 zchátralé budovy bývalého statku čp. 54 (nejstarší v obci, jeho

Popovický Sbor dobrovolných hasičů

Členové TJ Sokol v Popovicích

počátky sahaly až do období 30leté války). Zůstala jen vstupní brána jako památka, o níž se stará V. Svoboda. Roku 1987 se provádí kanalizace v Popovickách, kde je rovněž vybudována autobusová zastávka, a je zbourána opuštěná kovárna Hrdých. Černou skvrnou zůstává pro Popovice rok 1988, kdy byla definitivně stanovena místa pro ukládání odpadového materiálu: inertní materiál v hlináku u cihelny a městský odpad v lese Lipce.

V roce 1990 byl proveden pokus o osamostatnění obce, ale k odtržení od Jičína nedošlo. Úpravy cesty na faru a stavební úpravy fary byly provedeny v roce 1993. Byla obnovena fasáda kostela, který jako dominanta obce svítí do dále po celém okolí. Částečně byla opravena i fasáda cihelny. V roce 1994 byla zahájena stavba nájezdové rampy na obchvat od Popovic, sjezdová rampa u mlékárny byla dána do provozu roku 1995. V témže roce pokračuje budování vodovodu a kanalizace směrem ke hřbitovu. V roce 1977 byl odkou-

i řidičů, odbočujících na nájezdovou rampu obchvatu Jičína.

Počátkem roku 2003 byla v cihelně zřízena skládka sběrný železného šrotu, která sem byla přemístěna z nákladového vlakového nádraží v Jičíně. Svěpomocí byla upravena požární nádrž, takže v létě bylo znovu zprovozněno koupaliště. Dárek k vánocům dostaly Popovice stavbou cyklistické stezky kolem Ronalu.

V roce 2004 je v Popovicích 147 domů, v obci žije 184 mužů a 193 žen.

Vánoční ozdoby Popovice

4. dubna 1960 byla v Popovicích zřízena výroba vánočních ozdob pod názvem Mírex. Později došlo ke sloučení provozny v družstvo Vánoční ozdoby se sídlem ve Dvoře Králové n/L a počet zaměstnanců se postupně zvyšuje ze 30 na 45. Nový název Bohemia Star nic nezměnil na tom, že 90% produkce se vyrábělo pro zahraniční odběratele. Mezi největší zájemce se řadili Američané, Němci, Holanďané, Italové, Francouzi, Švýcaři a další. Ročně procházelo rukama zaměstnanců až 70 tun skla. Ve výrobní kolekci bylo až 10 000 druhů vánočních ozdob v mnoha velikostech. Jednalo se převážně o foukané ozdoby a v nich také firma patřila k největším výrobcům v České republice. Po více než 40 letech - v dubnu 2001 ukončil podnik Bohemia Star svoji činnost a výroba přešla do Jičína. V obci tak ubyla řada pracovních příležitostí zejména pro ženy.

Mgr. M. Novotný

Stavba popovického koupaliště

Katastrální území Popovice je součástí nejúrodnější části jižního okraje Jičínské kotliny. Převážná část jeho rozlohy je kryta sprašovou návějí, která byla více zalesněna než v současnosti. Západní část katastru se svažuje k mělkému korytu a široké nivě řeky Cidliny. Do ní vtéká dodnes Popovický potok, jehož mírné svahy vytvořily ideální podmínky k zakládání lidských sídel v pravěku i středověku. Nadmořská výška katastrálního území Popovice se pohybuje mezi 256 m (tok Cidliny) a 289 m (návrší v lese Lipeč).

Převážná část movitých archeologických nálezů byla vybirána z těžené sprašové návěje v areálu Hervertovy cihelny. Majitel daroval do muzea v Jičíně dělníky nacházené kamenné broušené a vrtané nástroje nositelů kultury s keramikou vypichanou (5. tisíciletí před naším letopočtem) a několik střepů, jež umožňují přesnější dataci. Podle nálezů vývrtek (konicových předmětů tvaru zátky lahve) je jisté, že v osadě byly kamenné nástroje z donesené suroviny dokončovány broušením a vrtáním. Zcela ojedinělým nálezem v celém regionu je plochá sekera s otvorem. Její tyl je tvořen částí dalšího otvoru. V tomto nejnamáhanějším místě se tento původně delší nástroj rozlomil. Protože byl jinak neporušený, byl znovu využit k výrobě nového. Tyl tvořený částí původního

otvoru byl zabroušen a vyhlazen a do nástroje byl vyvrtán otvor nový. Byl tak získán další funkční nástroj. I pro výrobu dalších seker a klínů byl do tehdejší osady donesen tzv. amfibolový rohovec z nově objevených dolů na tento kámen u Jistebka (okres Jablonec nad Nisou).

Další kamenné nástroje (broušené i štípané) byly objeveny v roce 1881 při stavbě železniční trati Jičín - Hradec Králové v místech, kde výkop pro trať protnul návrší zvané Vovsův vrch. Ten obtéká Cidlina dvěma meandry. V profilu výkopu byly kulové jámy nosné konstrukce velkých halových domů, v nich byly zlomky zvířecích kostí a kamenné nástroje.

Většina nástrojů je uložena v jičínské muzejní sbírce, dva pak v Národním muzeu v Praze.

Do pozdní doby kamenné lze datovat hrob ženy jen nejistě lokalizovaný na rozhraní katastrů Jičín, Čejkovice a Popovice. V hrobě byly při kostře dospělé ženy nalezeny kamenné nástroje (celý, nedokončený, zlomky dalšího) a zlomek mušle. Hrob neobsahoval keramiku, podle které bychom jej mohli přesněji datovat. Tvar nástrojů a přítomnost vápenné schránky říčního

může umožňují datovat tento hrob do kultury obyvatel zdobících svou keramiku otiskem šňůry (24.- 21. století př.n.l.).

Brzy poté se na Jičínsku objevili nositelé kultury zvoncovitých pohárů (jejich červené poháry tvaru zvonu zdobené bílou či žlutou pastou v rytých liniích daly kultuře jméno). Ve svahu k Cidlině jižně od dnešní obce byl orbou pravděpodobně zničen kostrový hrob jednoho z jejich příslušníků. Zachovaly se z něho pouze dva střepy. První zdobený ze zvoncovitého poháru a další z baňatého šedohnědého koflíku. Další výbavou hrobu byly křesací kameny a silicová (pazourková) čepel. Nálezy jsou zachovány v jičínském muzeu.

Na Vovsově vrchu (velmi příhodná poloha k sídlení) bylo v roce 1881 rovněž zjištěno, že zde stála osada lidu popelnicových polí pozdní doby bronzové. Nálezy z této doby byly objeveny i při nedaleké stavbě čističky odpadních vod města Jičín.

Z Vovsova vrchu pocházela nádoba, ve které byla bronzová jehlice s konickou hlavičkou. Zlomků kostí si nálezce asi necenil nebo nepovšiml, a tak můžeme jen předpokládat, že se jed-

nalo o žárový hrob z pozdní doby bronzové nebo začínající starší doby železné. Nález není zachován, po svém objevení v roce 1881 byl uložen do muzea v Kopicích a naštěstí alepoň nakreslen.

Na návrší se znovu pohřbívalo ve starším úseku kultury laténské. Byl zde pohřben dospělý muž s železným sekáčem (zbraní později nahrazovanou mečem) a kančím tesákem. I tato lokalizace není nesporná, údajně byl hrob nalezen v Jičíně při Cidlině v poloze Valcha, severně od Vovsova vrchu.

Nejmladším nálezem co do doby nalezení je štípaná čepelka z mladší doby kamenné nalezená při skrývce ornice pro stavbu nájezdu na silniční obchvat Jičín. Společně s ní byly nalezeny střepy datované do 15.- 16. stol. Ty se běžně vyskytují při početných v současnosti realizovaných stavbách v intravilánu obce.

Do vrcholného středověku patří část nálezů korespondující s první písemnou zmínkou o obci. Popovice byly (jako většina dnešních obcí) založeny v první polovině 14. století (po r. 1337) při plošné tzv. vartenberské kolonizaci Jičínska. Panské sídlo jednoho z pánů (Mareše a Jana) uvedených v r. 1387 mohlo být severně u kostela na zastavěné části návrší nad Popovickým potokem. Poloha místa, jeho obrana a blízký vodní zdroj nepřímo tuto lokalizaci umožňují.

PhDr. E. Ulrychová

Archeologie

Nálezy z Popovic

Památky

Kostel Narození Panny Marie v Popovicích u Jičína

Chrám je typickým příkladem významu okolí hodnotné architektonické stavby jako jejího spolupůsobícího prvku. Kostel byl postaven jičínskými jezuiti v letech 1663-1670 jako krajinná dominanta na vyvýšeném pozemku nad obcí v cidlinském údolí. Jen velmi zvědavý turista objeví kamenné schodiště, představující zřejmě původní hlavní přístup ke kostelu. Výstavba rodinných domů v minulých desetiletích nešťastně povolovaná v těsné blízkosti zdi chrámu poněkud "okrouhala" možnosti

působení monumentu ve svém prostoru, do kterého byl jezuiti navržen a vystavěn v době, kdy Popovice byly součástí miliceveského panství jičínské jezuitské koleje.

První zmínka o kostele v Popovicích je z roku 1654. Tímto kostelem byla pravděpodobně kaple sv. Anny, která stávala přibližně v místech dnešní fary. Roku 1654 byla v katolických Popovicích založena selská družina sv. Isidora. Malá kaple jezuitů nevyhovovala, proto rozhodli rektorové jezuitské koleje v Jičíně vybudovat v Popovicích kostel. Dne 26. dubna 1663 byl položen k budoucímu novému

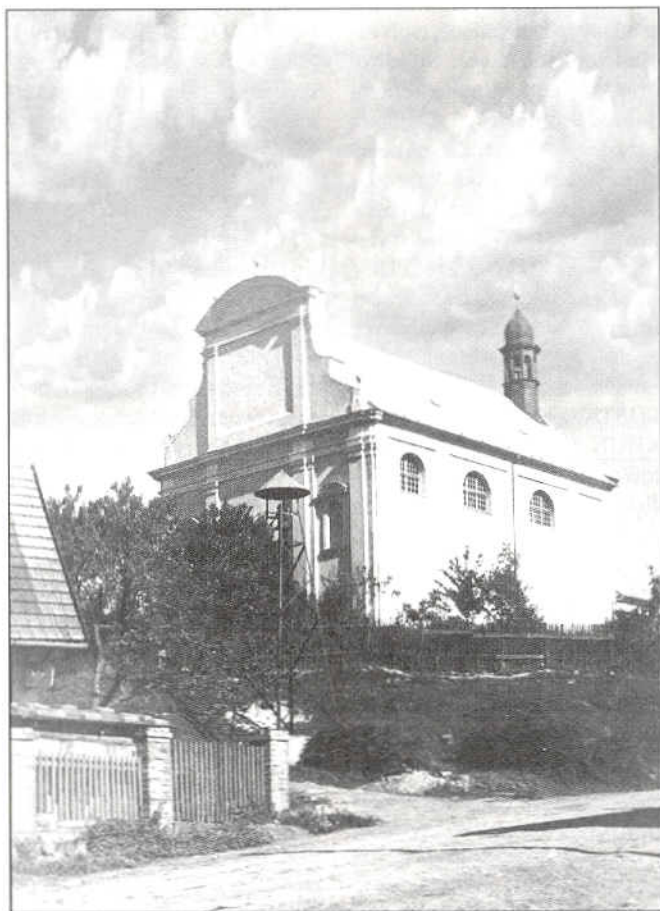

Schodiště ke kostelu
Foto: Ing. L. Nyklková

kostelu základní kámen, při čemž obřady vykonal provinciál jezuitské koleje Crugerius. Prá-

ce po třiletém přerušení pokračovaly od roku 1667. V r. 1670 bylo připojeno k dostavěné kostelní lodi kněžiště, byly vyzděny klenby, osazena vazba krovu, střecha pokryta šindelem a věžička sanktusníku byla oplechována. Úplného dokončení se kostel dočkal v r. 1671, kdy byl v neděli po svátku Narození Panny Marie slavnostně vysvěcen.

Kostel má loď na obdélníkovém půdorysu a je bez věže. Na loď navazuje polygonální presbytář, k němuž je směrem ke komunikaci přistavěna pultově zastřešená zakrístie. Sedlová střecha je kryta falcovaným plechem opatřeným červeným nátěrem. Jediný zvonec je umístěn v lucerně sanktusníku nad presbytářem. Fasádní plášť lodi, pres-

Kostel Narození Panny Marie

Archiv RMaG

byteria i zákristie je členěn barevně odlišenými lizénovými rámy. Ve třech ze čtyř těchto polí na bočních průčelích lodí jsou umístěna zaklenutá okna, okna do presbytáře jsou jednoduchá obdélníková, všechna bez zdobeného ostění. Jednoduché kamenné ostění má okno do zákristie a zadní vchod do kostela.

Oč skromnější je zdobnost exteriéru, o to výpravnější je vykrajovaný renesanční štít s hlavním vstupem do chrámu. Bohatě tektonicky členěná kamenná kordónová římsa je nesena čtyřmi pilastry, mezi nimiž zejí v průčelí symetricky umístěné niky původně se sochami svatých. Podle monogramů v kamenném erbu nad portálem vchodu lze snad uvažovat, že vlevo stál v nice Ježíš, vpravo Panna Marie. Zmíněný kamenný portál s uchy je doplněn profilovanou římsou nesoucí dvojici volut a bohatě zdobený erb s monogramy IHS a MARIA. Hlavička andělíčka ve vrcholu celé "vstupní kompozice" spolu s přísnou tváří na dně erbu hledí do prostranství před vchodem. Dřevěně barokní dveřní křídlo je děleno do typické ho kříže s obloukovou profilací.

Okolí významné architektonické stavby včetně prostranství před ní by si zasloužilo důstojnější úpravu.

Ing. Lenka Nyklová

Sv. Josef, pěstoun Páně

Sv. Josef, pěstoun Páně
Foto: PhDr. D. Linková

Vedle bývalé školy v centru obce je situována barokní pískovcová plastika sv. Josefa z roku 1737. Autorem sochařského díla je Jiří Pacák. Světec je patronem církve a jedním z patronů české země. Profesi byl tesař, proto bývá zobrazován s tesařským nářadím. Nejčastěji je však zpodobňován s malým Ježíškem a lilii v ruce. Zdejší plastika představuje Josefa, oblečeného do zřaseného roucha s nakročenou levou nohou opírajícího se o sloupek. Ježíšek, ovinutý bederní rouškou, stojí na sloupku, vztahuje levou ručičku k Josefovi, a ten jej láskyplně k sobě levou rukou vine. Nad hlavami obou postav je umístěna kovová zlatená svatozář. Josefova pravá ruka je mírně pokrčena podél těla a naznačuje, že v ní držel svůj atribut - lilii (chybí s částí prstů). Podstavec je mohutný v intencích baroka. Na stupňovité základové desce je umístěn vysoký kvádrovitý dřík s volutovými křídly. Je ukončen stupňovitou římsou. Na zadní stěně dříku je přes původní latinský, dnes již nečitelný text, černou barvou přepsáno: OBNOVENO L.P. 1871. Čelní stěnu podstavce zdobí výrazná plastická kartuš s korunou. V jejím středu jsou uvedeny iniciály IHS (zkratka Iesus hominum salvator = Ježíš, spasitel lidstva) a motivy kříže a srdce se třemi hřebíky. Na stupňovitou římsu je posazen menší podstavec s kvádrovitou základnou a s volutovými křídly, obloukovitě se zužujícími k patě vlastní sochy.

Původně byla plastika posazena zhruba do středu dnes jdoucí silnice. Proto byla v roce 1871 přenesena blíže ke škole a současně i opravena. "Roku 1871 byla u silnice se nacházející statue sv. Josefa pěstouna Páně na vhodnější místo doprostřed obce přenesena, nově taktéž pozlacená. Značný náklad na vše zpravidla 130 zl. obecní pokladnice, 5 zl. studující Popovičtí z divadelních her a 67 zl. majitel Popovického dvora nadinspektor Rudolfské dráhy železně pan František Kazda. Dohromady tedy 202 zl. rak. čísla. Po ukončené úpravě byla tato statue sv. Josefa na den Jména Panny Marie dne 10. září 1871 od místního faráře Jana Bičíště po řeči a poděkování učiněném všem dobrodincům a při ruční práci i potažní se účastnic-

tvím sousedům a obyvatelům Popovickým slavně posvěcena." (Kopie Pamětní knihy Popovic)

Ukřižovaný I

Asi 20 m od vjezdu do Popovic z Jičína na pravé straně silnice naleznete Krucifix. Na

Ukřižovaný I

Foto: PhDr. D. Linková

nízké obdélné pískovcové základové desce je posazen pískovcový hranolovitý dřík, v horní části se obloukovitě rozšiřující do boků. Do něj je ukotven litinový krucifix, bohatě zdobený akantovou ornamentikou. Ukřižovaný je datován rokem 1764 a traduje se, že to je hrob pruského vojína ze sedmileté války (1756-1763).

Ukřižovaný II

Od roku 1836 stával na rozcestí silnic do Tuře a Vitiněvsí dřevěný kříž. V roce 1873 byl nahrazen pískovcovým Krucifixem. "Na rozhraní dvou silnic Tuře a k Miličevsi postavilo nákladem obecním Popovické představenství za starosty Václava Jozka v čís. 54 nový kamenný kříž, který dne 2. listopadu 1873 v neděli XXII. po sv. Duchu od Jana Bičíště faráře s povolením a nařízením vys. Důst. konsistoře králohradecké dne 9. 10. 1873 č. 5790 slavně posvěcen byl."

(Kopie Pamětní knihy Popovic)

Dobře zvládnutá řemeslná práce v sobě obsahuje i prvky lidového výtvarného umění (především korpus Krista), je jím

patrně inspirována. Autorem je vojický kameník Alois Khun. Na základové desce stojí krychlovitý podstavec, v horní části ukončený sešíkmenou vodorovnou profilací. V čelní stěně je vytesán obdélný rámec, v jehož ploše byl vysekán dnes již nečitelný nápis ke slávě Boží. Dřik má podobu vysokého kvádry, v čelní a bočních stěnách s nikami, vyplněnými reliéfními plastikami světců. Průčelní nika je reliéfně zdůrazněna lomeným obloukem s akantovými listy. Sokl je v horní části zakončen volutovou římsou, nad jejímž středem je posazena plastika beránka Božího. Vzádu na dřiku je vytesán nápis: "NÁKLADEM OBECNÍM L.P. 1873/ ZHOT. A. KHUN/ SOCHAR VE VOJICI//". Do dřiku je ukotven krucifix s krychlovitou patou kříže.

Mistr Jan Hus
Výřez z pohlednice ze sbírky
Ing. Karla Čermáka

přidružily i další místní spolky - tělocvičná jednota Sokol a Sbor dobrovolných hasičů. "Obec Popovice, chtěje se počítati mezi obce pokrokové, nesměla zůstatí pozadu ani ohledně Husa, a proto v r. 1922 přikročeno k energickému provedení této myšlenky. Největší zásluhu o to si získal JUDr. Jaroslav Páv i se svým bratrancem Oldřichem Pávem z čísla 2. Aby získány byly peníze na pomník Husův, sbíráno od občanů a to jak československých, tak i katolíků. K tomu cíli se hrálo často divadlo za řízení téhož Jaroslava Páva, a tak před posvěcením Popovickým milý Hus skutečně v obci postaven. Pracován v dílně kameníka a sochaře Khuna ve Vojicích, který také pracoval sochu sv. Václava v Hubálově. O posvěcení 10. září odpoledne s velkou okázalostí a pod protektorem obce Popovické "odhalením" pomníku. Průvod zahájen allegorickými vozy - řečníkem byl českobratr. evang. farář z Prahy Hrejsa; k slavnosti komandovány i školní děti. Druhý den v pondělí sloužena u Husa československá mše od nedávno posvěceného kněze Rychlého z Jičína (který je zároveň ředitelem soudní kanceláře). Tak mají Popovice svého Husa. Celý ten špás stál 12 000 (co se nedostalo, zaplatí prý z obecního jmění)."

(Kopie Pamětní knihy Popovic)

Ukřižovaný II
Foto: PhDr. D. Linková

Mistr Jan Hus

Od roku 1922 se v centrální části obce před bývalým statkem čp. 54 nachází pískovcový pomník Mistra Jana Husa. Je dílem vojického kameníka Aloise Khuna.

Socha úzce souvisí s děním po vzniku československého státu a se vznikem nové Církve československé husitské. Popud ke vzniku pomníku dala Hospodářsko-čtenářská beseda a k ní se

Složené pískovcové desky, schodovitě uspořádané, tvoří základ pro podstavec. Středové průčelní části horního schodu dominuje pískovcový půloblouk ukončený do obdélníku, na němž je umístěna plastika kalichu - symbol církve československé husitské. V půloblouku je vytesán nápis: BRÁNÍ/ PRAVDU/ AŽ DO SMRTI//. Za kalichem na zužující se části podstavce jsou vytesány mohutné lipové ratolesti a na zadní stěně údaj: POSTAVENO R. 1922/ AL. KHUN, VOJICE//. Dřik je zhotoven ze dvou do sebe zapadajících svisle žebrovaných nízkých sloupů ukončených složenou stupňovitě profilovanou římsou. Na ústřední sokl je posazena postava Husa, pojetím připomínající malbu Brožíkovu, v kněžském rouchu, s hlavou upřenou pro modlitbu k nebesům a pravou rukou položenou na hrudi. V průběhu doby bylo okolí pomníku osázeno tújemi a doplněno kovovým ozdobným plotem s kovovými sloupky na podezdívce.

Pomníček kpt. Josefa Šimka

Při pravé straně silnice od Jičína, asi 20 m od okraje Popovic, ve svahu obklopen tújemi, je osazen malý pomníček. Upomíná na událost, která se zde stala 9. května 1945. V tomto místě padl rodák z Nemyčevsi, kpt. Josef Šimek při obraně vlasti.

Pomníček z masivu tmavého mramoru s přední leštěnou stěnou stojí na nízkém žulovém základovém kameni. V leštěné ploše jsou vyryty dvě zkřížené šavle a mezi nimi pravá ruka se dvěma vztyčenými prsty k přísaze.

Pomníček kpt. Šimka
Foto: PhDr. D. Linková

ze a text: ZDE PADL/ HRDINA REVOLUCE/ kpt. JOSEF ŠIMEK/ 9. V. 1945//. K pomníčku vede 5 pískovcových schůdků opatřených současným kovovým zábradlím.

Ukřižovaný III

Na rozcestí silnic Kacákova Lhota - Tuř - Popovice mezi lipami je do pískovcového nízkého kvádrovitého podstavce se sešíkmenou profilovanou římsou vsazen vysoký železný kříž s litym korpusem Ježíše Krista. Krucifix má strohou formu. Podle pamětníků je zde tento kříž "od nepaměti". Po roce 1945 byla do čelní stěny soklu tuřskými občany vsazena mramorová pamětní deska s nápisem: PAMÁTKA KAPITÁNA/ JOSEFA ŠIMKA/ VELITELE

Ukřižovaný III
Foto: Mgr. P. Zíková

PARTYZÁNSKÉHO ODDÍLU/ KTERÝ PADL ZA VLAST DNE 9.V.1945/ A BYL JEŠTĚ NA TOMTO MÍSTĚ/ NACISTICKÝMI VRAHY UPÁLEN/ VĚNUJE OBEC TUŘ//. Každoročně sem občané Popovic konají 9. května vzpomínkový průvod.

Brána do selského statku čp. 54

Klenotem lidového stavitelství je kamenná brána do dnes již neexistujícího statku. Pravděpodobná doba jejího vzniku je kolem roku 1800. Je barokně profilovaná s členitými římsami a ozdobnými vázami a doplněna štukovou výzdobou. Brána je provedena klenebním obloukem se zvýrazněným závěrovým

Brána statku čp. 54

Archiv RMaG Jičín

klenákem. Nad středem profilované římsy je vytvořena nika, v níž bývala plastika sv. Václava. Brána má kovaná dvoukřídlá vrata. Symetrický vzhled dotvářejí dvě postranní branky, opatřené ornamentálně zdobeným ostěním. Levá branka pro pěši je zaslepena, pravá je opatřena jednokřídlými dřevěnými dveřmi s kovanými ozdobnými hřeby a s motivem slunce v horní části výplně.

PhDr. D. Linková

Brána - současný stav

Zdejší lidová architektura patří národopisně do domu severovýchodních Čech, který je roubený, přízemní, ve zdejších úrodném kraji komorového typu. Převládala štitová orientace ke komunikaci. Kromě nejchudší části obyvatel, kteří bydleli v tzv. jednotném domě, je většina usedlostí trojstranných. V době soupisu stabilního katastru (pro Popovice to bylo v r.1842) bylo pouze 10 objektů (v nich je kromě domů započítána i fara a kostel) zděných, většina domů a usedlostí (51 domů) byla roubená. V letech 1890/91 se rozrostl počet domů na 83, dochází však

Národopisné střípky

již postupně k přestavbám domů na zděné a největší stavební rozvoj spadá do období 1. republiky, kdy jsou zastavovány především parcely u silnic a směrem do extravilánu. Z lidové architektury si stavebníci ponechávali některé prvky spíše magického (ochranného) charakteru jako jsou niky s umístěním sošky svatého patrona (například čp. 116), nebo je zajímavý dům čp. 48, který kromě nápisu, zastupujícího záklopové prkno, obsahuje ještě pilastry ve štíto-

vém průčelí. O vlivu nově vzniklé církve československé husitské na zdejší obyvatele svědčí nejen Husův pomník, ale také štitové průčelí domu čp. 112 z roku 1923 s motivem kalicha.

V současné době můžeme nalézt pouze několik objektů lidové architektury, ale již se značnými zásahy do původní podoby. Jsou to: čp. 4, 5, 15, 26 a 40 a roubený špýchar na dvoře u čp. 48.

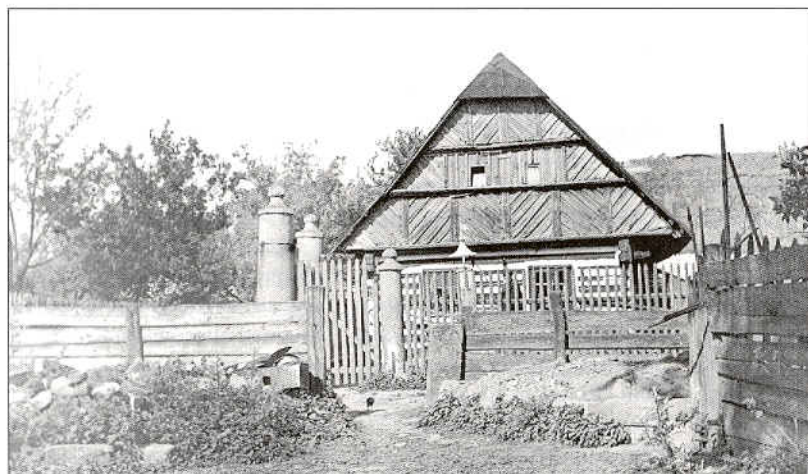
Projevy tradičního lidového zvykosloví zanikaly postupně

asi od začátku 20. století, poslední zbytky se kryjí s dobou nástupu komunismu v r. 1948. Z masopustu, pouti a posvícení zůstaly pouze taneční zábavy, které pořádaly místní organizace (požárníci, Sokol, ČSM).

Pouť se slavila první neděli po svátku Božího Těla (dnes nazýván svátek Těla a krve Páně), který připadá na čtvrtek po svátku Nejsvětější Trojice. Jsou to pohyblivé svátky. Pouť se slavila většinou v červnu.

Posvícení se slavilo v neděli po 8. září (svátek Narození panny Marie).

PhDr. D. Linková

Popovice čp. 39

Archiv RMaG Jičín

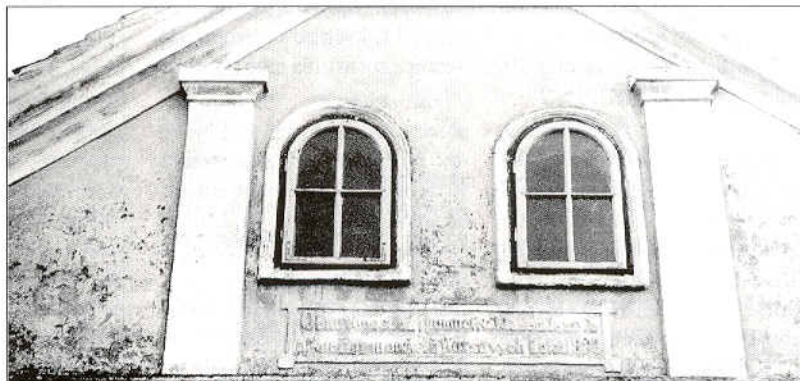
Popovice čp. 5

Archiv RMaG Jičín

Popovice čp. 112

Archiv RMaG Jičín

Popovice čp. 48

Archiv RMaG Jičín

Osobnosti

Roku 1745 se v Popovicích narodil **František Horčíčka**. Roku 1766 vstoupil do Jezuitského řádu, pracoval zde jako varhanář. Po zrušení řádu (v roce 1773) působil na různých místech v Čechách, od roku 1776 v Opavě a později ve Frýdku. František Horčíčka postavil varhany v mnoha kostelích severní a východní Moravy a na Těšínsku.

Zemřel ve Frýdku dne 16. září 1800 ve věku 55 let.

František Kaska se narodil 30. dubna 1880 v Popovicích. Působil jako profesor gymnázia v Jičíně, byl autorem mnoha dějepisných statí. Pro gymnázia sepsal Výbor ze spisů Tacitových, spolupracoval na obou gymnázijských památnících (1907,

František Kaska

1932), spolu s V. Hanačikem upravil Latinskou čítanku pro lycea a školy reálné. V roce 1929 vyličil ve fejetonu Českých listů misijní činnost a smrt člena jičínské jezuitské koleje Matěje Burnatia († 1629). V knižnici Český ráj byla v r. 1936 vydána knížka *Historie jičínských soch*, kde F. Kaska důkladně popsal historii vzniku jednotlivých jičínských plastik a pamětních desek. V rukopise zanechal podrobnou práci o jičínském hřbitově.

František Kaska zemřel 19. dubna 1944 v Jičíně.

Na sklonku II. sv. války byly v obcích zakládány Revoluční národní výbory, které zajišťovaly pořádek a bezpečnost obyvatel, řídily dozor nad německými vystěhovalci, kteří byli v obcích ubytováni. Pro tento účel ustavil v Nemyčevsi nadporučík dělostřelectva **Josef Šimek** (narozen

10. května 1905 v Nemyčevsi) četou ze záložních vojáků, se kterou se 8. 5. večer vydal do Jičína.

Pan Josef Hofrichtr, jeden z účastníků této akce, vzpomíná: *"Z Nemyčevsi jsme vyjeli asi o půl dvanácté. Nejprve jeli cyklisté, potom nadporučík Šimek s Jaroslavem Bucharem na motocyklu. Pak malé nákladní auto řízené Antonínem Žitným a velitelem vozu Josefem Vraštillem. Posádku tvořili Hofrichtr a Tichý. Všichni se šli ve Vitiňevsi. Tam nadpor. Šimek přisedl na auto a Vraštíl jako pátrač na motorku. Vraštíl coby spojka jel vpřed. Do určité chvíle četa čekala na výsledek pátrače a když žádná zpráva nedošla, dal nadpor. Šimek rozkaz jet dál. Dojeli jsme do Popovic, kde jsme najeli na špičku (ježka), které byly nastraženy na Němce. Po opravě pneumatiky jsme se dali opět kupředu, ale vzápětí jsme byli zaskočení z obou stran auta Němci, kteří nám svítili do očí baterkami a křičeli "halt". Žitný musel auto zastavit a my jsme seskákali z auta dozadu a ruce jsme museli dát nahoru. Z levé strany k nám přiběhl nadpor. Šimek, v tom přiběhl Němec a dávkou automatu byl Šimek zastřelen. Pak nás tam nechali stát asi čtyři hodiny s rukama nahore. Pak nás naložili na německé vojenské auto a opět každého drželi pod zbraní. Tělo mrtvého Šimka naložili na auto Žitného, na kterém byla munice a které vzali do vleku a vezli nás směrem na Tuř, kde se při prudkém zabrzdění auto Žitného poškodilo nárazem o přední auto, načež ho zatáhli na stranu vozovky, otevřeli dveře a kapotu, polili benzínem a zapálili. Nás odvezli ke Kovači a propustili."*

V časných hodinách 9. května se občané Nemyčevsi dozvěděli o smrti nadporučíka Šimka u obce Popovice, o dva dny později, 11. května, se téměř celá vesnice zúčastnila jeho pohřbu.

J. Kořínková

Použitá literatura:

Voráčková, A.: *Dějiny obce Nemyčevs v letech 1918-1945. Diplomová práce, H.K.2000, s. 77*
Československý hudební slovník osob a institucí, sv.1., A/L, Praha 1963, s. 471
Kronika obce Popovice, díl II.
Nové Noviny, 23.4. 1999, č.16, s.7

Příroda

Bezprostřední okolí města Jičína, kam patří i od Jičína pouhé 2 km vzdálená obec Popovice, označujeme jako Jičínskou kotlinu. Jedná se o plochou pahorkatinu v povodí středního toku Cidliny, charakteristickou rozsáhlými k jihu nakloněnými plošinami. Podloží je zde tvořeno písčitymi slínovci a vápenatými jílovci, hlavním typem půdy jsou zde spraše. I to již vypovídá o využití této krajiny pro zemědělskou výrobu, a skutečně větší část okolí Popovic je tvořeno poli. Pouze JV směrem, mezi Popovicemi a Popovičkami nalezne rozsáhlejší lesní komplex, dnes bohužel částečně zničený městskou skládkou.

Jeho zachovalá část je krásná především v jarním období, kdy je les porostlý kvetoucí sasanou hajní (Anemone nemorosa). Na okrajích lesa pak najdeme např. hrachor jarní (Lathyrus vernus) nebo bílé kvetoucí rožec rolní (Cerastium arvense). V lese nalezneme i nejvyšší bod popovického okolí - Libec s nadmořskou výškou 289,4 m. Na poli na konci lesa směrem na Kacákovu Lhotu vzniká v období jarního tání rozsáhlá louže, kterou využívá k odpočinku při tahu řada ptačích druhů (volavka popelavá (Ardea cinerea), volavka bílá (Casmerodius albus), vodouš šedý (Tringa nebularia), vodouš kropenatý (Tringa ochropus)).

V samotné obci Popovice je bývalá hasičská nádrž, dnes využívaná ke koupání. V jarním období ji využívá pro rozmnožování skokan hnědý (Rana temporaria) a čolek obecný (Triturus vulgaris).

Mgr. Petra Zíková

Skládka u Popovic

V lesním komplexu ležícím jihozápadně od obce Popovice se nachází již téměř 20 let městská skládka, která slouží pro ukládání domovního odpadu města Jičína a přilehlého okolí. Lokalita skládky se nachází v katastrálním území Popovice u Jičína a Robousy na parcelách označených jako dočasně vyjmutá lesní půda.

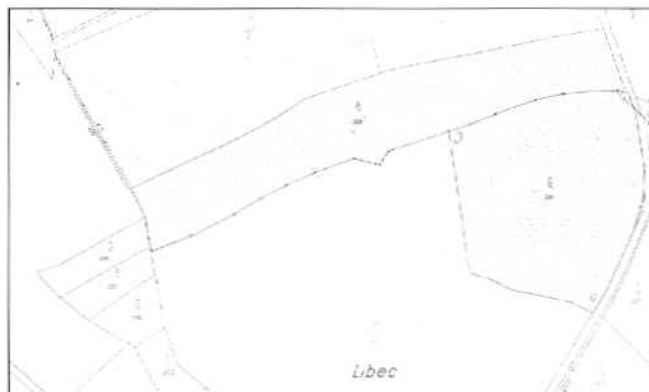
Provoz skládky byl zahájen v r. 1985. Původní skládka, zaujímající rozlohu 1 ha, byla založena na přirozeném reliéfu terénu bez úpravy podloží. V r. 1993 byla tato část skládky rekultivována - překryta zeminou a lesní hrabankou s výsadbou borovic. Zároveň došlo k rozšíření a modernizaci skládky. Byla např. vybudována soustava jímek pro zachycení výluhových vod ze staré skládky.

Další úpravy proběhly v letech 1998-1999: izolace folií, odplynění staré skládky pomocí vrtů a hořáků pro spalování bioplynu. Byla vybudována složiště zemin a ojetých pneumatik. Na území skládky je provozován i sběrný dvůr se speciálními kontejnery na nebezpečný odpad, kovy a papír.

V dnešní době splňuje skládka Libec veškeré normy vztahující se ke stavbě skládek. Je rozšířena na rozlohu 6,5 ha a od roku 2006 bude moci pojmout více než 400 000 tun odpadu.

Ať jakkoliv moderní zůstává skládka stále jen skládkou. Pojdme se, především důslednou separací odpadů, snažit, aby ta v Popovicích byla zaplněna až za mnoho let a aby nebylo potřeba hledat místo pro další.

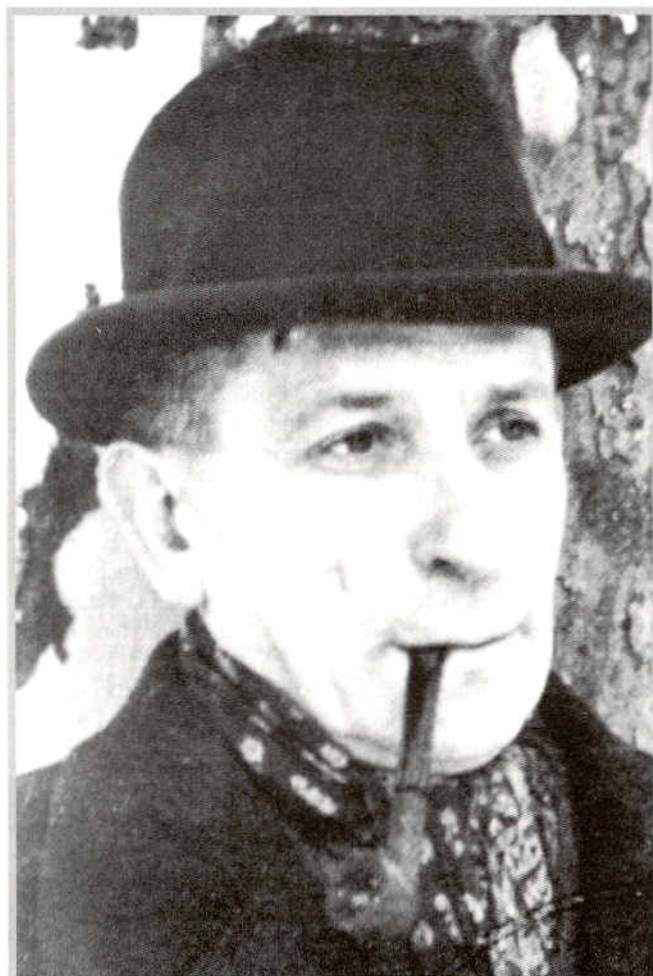
(použity údaje z provozního řádu skládky 12/2003)

Území skládky

Jaroslav Mencil

1893 - 1971

V loňském roce uplynulo 110 let od narození prof. Jaroslava Mencila, který v letech 1926-1956 žil v Jičíně. Díky svému všestrannému nadání se kromě své pedagogické činnosti plně zapojil do jičínského kulturního života. Měl velký zájem o vlastivědu, nejen jako o školní předmět, pro který napsal dvě učebnice, ale též o vlastivědu jičínského okresu, do kterého patřilo i jeho rodiště - Sobotka.

Mencilovým hlavním dílem je dvoudílná *Historická topografie města Jičína*, která navazuje na knihu *Dějiny města Jičína* Ferdinanda Menčíka dovedené do roku 1620. V Mencilově Topografii jsou zachyceny všechny historické údaje od 17. století až do roku 1945, které se daly zjistit z tehdy v Jičíně přístupných archiválií a literatury. Údaje jsou rozříděny podle jednotlivých domů, k nimž se vztahují.

Přesto, že od Mencilova od-

chodu z Jičína uplynulo již téměř půl století, stále zaujímá významné místo v jičínské historiografii.

Životopis...

Jaroslav Mencil se narodil v Sobotce dne 14. dubna 1893 jako nejstarší syn hodináře Františka Mencila. Jeho otec se v 90. letech 19. stol. stal též prvním soboteckým fotografem. Nefotografoval jen sobotecké obyvatele a jejich děti, ale též Sobotku a její okolí. Vydával i pohlednice. Zbyly po něm velmi cenné dokumentární snímky Sobotky.

Jaroslav prožil své dětství ve společnosti sourozenců Marie, Františka a Aloise. Dvě sestry zemřely v dětském věku, obě se jmenovaly Milada. Když vychodil obecnou a měšťanskou školu v rodném městě, odešel na učitelský ústav v Hradci Králové, kde 8. 7. 1913 maturoval. V době studia napsal několik básní, které uveřejnil v časopisech. O práz-

... vzpomínání pana Oldřicha Turčina

ninách se podílel na divadelních představeních soboteckých studentských ochotníků.

V roce 1914 krátce učil jako výpomocný učitel na obecných školách na Mnichovohradištsku v Jivíně a Klášteře nad Jizerou. Dne 28. října 1914 byl v Turnově odveden na vojnu a přidělen k 1. horskému praporu. Z vojny se vrátil 31. prosince 1918 jako poručík v záloze. Říkalo se, že na frontě onemocněl malárií, ale sám jsem ho nikdy neslyšel vzpomínat na válku.

Vrátil se zase na Mnichovohradištsko, kde v r. 1919 učil na obecných školách ve Žďáru, Březině a Mnichově Hradišti. V listopadu 1919 složil v Praze zkoušku způsobilosti pro měšťanské školy a půl roku učil na měšťanské škole v Mnichově Hradišti. Jako definitivní učitel byl 1920-1922 na dvoutřídní obecné škole v Loukovci. Dalším jeho působištěm byla měšťanská škola v Mnichově Hradišti.

Dne 10. července 1920 se oženil s Annou Hakenovou narozenou 2. listopadu 1895 v Česově.

V letech 1921-1923 vystudoval Vysokou školu pedagogických studií v Praze.

V obcích, kde učil, se účastnil kulturního života, přednášel a spolupracoval s ochotníky. U obce Březina se podílel na archeologických vykopávkách. V Mnichově Hradišti působil jako kustod zdejšího muzea a městský kronikář. V této době přispíval do vlastivědného sborníku *Od Ještěda k Troskám*, který redigoval univerzitní profesor dr. J. V. Šimák. Zde mimo jiné otiskoval na pokračování stať *Rok pořekadel, pověr, pranostik a zvyků na Mnichovohradištsku*. Poslední Mencilův článek *Zásadka* v tomto sborníku vyšel v roce 1927.

Působení v Jičíně...

Velký zvrat v Mencilově životě znamenal 1. listopad 1926. Toho dne byl profesor cvičné školy při učitelském ústavu v Jičíně na Husově třídě Václav Zavadil jmenován okresním školním inspektorem v Jičíně. Jeho služební úvazek převzal prof. cvičné školy František Dědič a na jeho místo povolalo minister-

stvo školství a národní osvěty jako výpomocného cvičného učitele Jaroslava Mencila, odborného učitele měšťanské školy v Mnichově Hradišti. Do konce školního roku učil první třídu. Když v roce 1927 byl suplující cvičný učitel Josef Gottwald jmenován definitivním cvičným učitelem při státním učitelském ústavu v Žatci, převzal Jaroslav Mencil 3. třídu cvičné školy. Tuto třídu učil až do zrušení učitelského ústavu v roce 1948. Cvičná škola byla obecná škola při učitelském ústavu, která měla nejen vzdělávat žáky jako jiné školy, ale též sloužila k praktickým pokusům kandidátů učitelského ústavu. Cviční učitelé byli vybíráni z odborných učitelů, kteří měli zkoušky pro měšťanské školy. Protože učili též kandidáty, mohli časem získat titul profesor praxe. Třída cvičné školy měla asi dvacet žáků. Protože někteří žáci čtvrté třídy dělali zkoušky na střední školy, měla čtvrtá třída dvě oddělení, do prvního chodili žáci 4. ročníku, do druhého ti, co zbyli z 5. ročníku.

Část literární tvorby Jaroslava Mencila byla výsledkem jeho pedagogické činnosti. Ve Výroční zprávě učitelského ústavu 1930-31 uveřejnil článek *O praxi a novém plánování*, kde se zabýval pokusy vyučování ve třech odděleních. V roce 1935 vydalo

DĚJINY TVAR JIČÍNA

J. Mencilovi Ústřední nakladatelství a knihupectví učitelstva československého v Praze knihu *Školská dramatizace*. V téže době vydal prof. Mencil též dvě učebnice vlastivědy: *Můj domov a Má země*. V roce 1936 přednášel na schůzi učitelské jednoty Budeč v Lomnici nad Popelkou o vlastivědě.

Ve školním roce 1933-34 jsem

jako jeho žák byl svědkem, jak do přípravy učebnice vlastivědy zapojil i kandidáty učitelského ústavu a jak společně sledovali naše reakce na přednášené par- tie z rukopisu připravované učeb- nice. Vzpomínám také, jak Men- cl ryl lineoryt vojáka na Vald- štejnskou výstavu roku 1934.

Vlastivědné a historické práce...

Jaroslav Mencl byl všestranně nadaný, a proto i jeho veřejná činnost byla všestranná. Hlavní význam ale tkví v jeho práci vlastivědné a historické. Před- nesl řadu přednášek k různým výročím v Jičíně i okolních ob- cích. Byl fečníkem, který vždy zaujal posluchače.

Dne 9. května 1929 měl v Če- šově přednášku při odhalení pomníku češovského myslivce Tomáše Svobody, který byl roku 1727 upálen v Kopidlno pro pře- chovávání nekatolických knih. 21. srpna roku 1932 řídil oslavu památky Žižkova tažení od Ho- řic k Veliši, pro níž napsal hru *Pro čest a svobodu národa*. V ro- ce 1934 Jaroslav Mencl napsal a režíroval davovou scénu *Žižkův boj*, kterou provedlo 800 účín- kujících v Češovských valech.

Historické studie a články psal Jaroslav Mencl do časopisů *Český ráj* a *Beseda*, do *Mladobo- leslavských listů* a *Hlasu našeho venkova*, kde redigoval zábavnou a literární přílohu *Besedy ven- kova*. Zde mimo jiné uveřejnil své články: *Jičín za různých vá- lek*, *Selské bouře na Jičínsku* a

města Jičína (1. díl). Protože po válce již nebylo možno vydávání sborníku obnovit, vydal Muzejní spolek druhý díl v letech 1948-1949 v sešitovém vydání.

HISTORICKÁ TOPOGRAFIE
MĚSTA JIČÍNA
JAROSLAV MENCL
VYDÁNÍ MUZEJNÍHO SPOLKU V JIČÍNĚ

Jaroslav Mencl se již od stu- dentských let podílel na ochot- nickém divadle. Pro školní be- sídky napsal řadu scének, které na těchto besídkách se svými žáky hrál. Ve 30. letech režíroval operu *Poustevníkův zvonek*, *Blod- kovu* operu *V studni*, *Nedbalův balet Pohádka o Honzovi* a režij- ně spolupracoval na dramatické báčorce *Julia Zeyera Radúz a Mahulena*. Měl i výtvarné nadá- ní. Jeho dřevoryty se sobotecký- mi náměty doprovázejí studii Viléma Závady o Václavu Šolco- vi z roku 1938, lineoryty vyzdo- bil též vlastní práci *Jičín za švéd- ských válek*. V letech 1933-34 se prof. Mencl velmi angažoval na přípravě a uspořádání Valdštejn- ské výstavy v Jičíně. Je úžasné, kolik práce věnoval veřejné čin- nosti.

Po skončení války a osvobo- zení naší vlasti od okupantů vstou- pil do Komunistické strany Čes- koslovenska.

Působení archivářské...

Dalším mezníkem v životě Jaroslava Mencla byl rok 1948, kdy byl zrušen Raisův učitelský ústav v Jičíně. Prof. Mencl byl jmenován odborným učitelem na II. střední škole v Jičíně (bývalé měšťanské škole). Na tuto školu však nikdy nenastou- pil, protože od 1. září 1948 byl ministerstvem školství na jeden rok uvolněn k výkonu funkce oblastního zemědělsko-lesnic- kého archiváře.

Jičínskou oblastní pobočku Ústředního zemědělsko-lesnic- kého archivu založil pracovník Zemědělského archivu v Praze PhDr. Josef Nožička, rodák ze Studeňan a žák jičínského gym-

názia, který založil 10 takových poboček. Podle jeho pokynů do února roku 1949 soustředil pro- fesor Mencl do místnosti býva- lých koníren jičínského zámku (v dnešní době galerie a obřadní síň) archivní fondy velkostatků Kumburk-Radim, Vokšice, Ko- pidlno a rodinný archiv Šliků z Jičíněvsi.

V srpnu 1949 byl Jaroslav Mencl pověřen vedením kraj- ského archivního depozitáře královéhradeckého kraje, který se zřizoval též v konírnách jičíns- kého zámku. Ministerstvo škol- ství mu neposkytlo další dovo- lenou a doporučil, aby byl převe- den do služeb ministerstva vnitra. V lednu 1950 se však Ja- roslav Mencl dozvěděl, že kraj- ský depozitář bude přestěhován do Kuksu a na funkci vedoucího depozitáře rezignoval.

Vedoucím oblastního země- dělsko-lesnického archivu nebyl na celý úvazek. Práci konal po- dle potřeby ve svém volném čase a placen byl podle vykázaných hodin. Protože zůstal ve škol- ství, učil v letech 1949-52 jako profesor ve státním kurzu pro přípravu pracujících na vysoké školy v Jičíněvsi. Po ukončení kurzu učil rok 1952-53 jako odborný učitel na I. střední chla- pecké škole v Jičíně a v r. 1953 odešel do důchodu.

Vedle funkce vedoucího oblast- ního zemědělsko-lesnického ar- chivu ho od 1. 5. 1952 ověřil Kraj- ský národní výbor v Hradci Krá- lově i funkci jičínského vedou- cího okresní archivní služby. V době od 14. října do 4. listopa- du 1953 byl ministerstvem lesů a dřevařského průmyslu (podléha- ly mu zem. - les. archivy) vyslán do Polska, kde provedl průzkum písemností těšínské komory v Tě- šíně a navštívil i archivy ve Var- šavě, Krakově a Katovicích.

V letech 1948-53 vedl prof. Mencl kroniku města Jičína, kte- rá byla od posledních let války do této doby psána podle novi- nových výstřižků objednaných u výstřižkové služby. V této době docházelo nejen v archivnictví, ale i v muzejnictví ke změnám. Jednalo se o vytvoření sítě usta- vů s profesionálními pracovníky. V Jičíně vznikl muzejní spolek v r. 1895. V příštím roce získal dvě místnosti v nově postavené budově Obecní spořitelny v Ji- číně. Práci v muzeu vykonávali

zdarma ve svém volném čase čle- nové muzejního spolku. (Stručná historie muzea a fotografie vý- boru muzejního spolku z r. 1945 byla uveřejněna v 1. čísle Muzej- ních novin z května roku 1992.) Po příchodu do Jičína vstoupil J. Mencl do muzejního spolku a časem se stal kustodem muzea. Na fotografii výboru z r. 1945 je uveden jako správce muzea a profesor gymnázia Antonín Hou- ba jako čestný člen a jednatel.

Prof. Houba byl od r. 1926 archivářem muzea a r. 1932 byl zvolen jednatelem. Hned v příš- tím roce po svém nástupu začal vydávat *Ročenku Muzejního spol- ku v Jičíně* a tuto po dvou roční- cích přeměnil na *Sborník Mu- seijního spolku v Jičíně*, který byl v červnu roku 1941 okupanty zastaven. Po svém odchodu do důchodu (1939) věnoval všech- ny své síly jičínskému muzeu. Za války byly muzejní sbírky složeny v přízemí Obecní spoří- telny a profesor Houba pořá- dal výstavy obrazů v zámku. Po osvobození přestěhoval mu- zeum ze spořitelny do prvního

poschodí zámku. Dne 1. ledna roku 1950 byly sbírky muzejním spolkem odevzdány MNV v Ji- číně a muzeum se stalo měst- ským. Prof. Houba byl jeho prv- ním placeným správcem. V kvě- tnu 1951 musel na tuto funkci pro vážné onemocnění rezigno- vat a navrhl mne (O. Turčina) ja- ko svého nástupce. A tak jsem

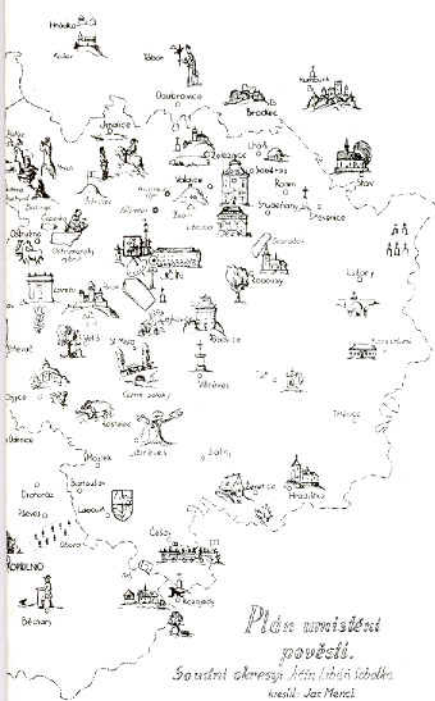

Radimský zámek. Za podpory Obecní spořitelny v Jičíně vyšly studie: *Jičínské baroko*, *Jičín za švédských válek* a *Dějinná tvář města Jičína*. Jeho největší dílo vyšlo ve Sborníku muzejního spolku v Jičíně. V letech 1937-38 to byly *Pověsti jičínského kraje* a 1939-41 *Historická topografie*

byl po skončení vojenské základní služby dne 1. 12. 1951 přijat za správce muzea v Jičíně.

Muzeum tehdy ještě počítalo s pomocí muzejního spolku. Téměř každý všední den se dopoledne v kanceláři muzea scházeli předseda muzejního spolku Stanislav Stuna, prezident krajského soudu v.v., doc. PhDr. Karel Kazbunda a prof. PhDr. Václav Buchar. Doc. Kazbunda srovnal gymnaziální knihovnu, která tehdy byla součástí muzejní knihovny a inventoval staré městské knihy.

V roce 1952 na podnět spolku Jičín v Praze se z iniciativy tajemníka OV KSČ narychlo připravovaly velké oslavy výročí města Jičína, které vyvrcholily postavením Stalinova pomníku na začátku Lip. Původní návrh oslav vycházel z listiny z r. 1302, která povýšila osadu Židíněves na město a s Jičínem neměla nic společného. Protože město Jičín vzniklo v téže době, prosadil Jaroslav Mencl název oslav *Jičín 650 let městem*. Tím chtěl oslavy oddělit od této listiny.

V rámci oslav měla být též výstava Stavební vývoj Jičína. Architekt Zdeněk Musil navrhl podle mého libreta devět panelů. MNV předložil tento návrh Památkovému úřadu v Praze k přidělení slíbené dotace. Tehdy pracovnice tohoto úřadu prohlásila, že taková výstava by neměla být uskutečněna, protože

je pozitivistická. Když se o situaci dozvěděl prof. Mencl, navrhl předsedovi MNV, že návrh opraví. Na panel o Valdštejnově době přidal jedno ideologické heslo a prohlásil návrh za dobrý. Byl opravdu dobrý, protože celé libreto bylo napsáno podle Menclovy Topografie. Tyto panely byly potom řadu let součástí muzejní expozice.

Tato příhoda ukazuje, jak velký význam měl prof. Mencl pro přechod muzea spolkového na muzeum městské. Pro město byl zárukou, že muzeum půjde správným směrem a k ostatním členům muzejního spolku se choval vždy přátelsky a i když někdy prosazoval své názory, nikdy nikoho neurážel.

Když v roce 1953 odešel prof. Mencl do důchodu, vykonával ještě řadu veřejných funkcí. V roce 1939 ho jmenoval ministr školství po prof. Antonínu Martínkovi konzervátorem pro ochranu památek a v r. 1951 po prof. Antonínu Houbovi konzervátorem pro ochranu přírody.

Jako vedoucí okresní archivní služby se zabýval dozorem na spisovny především místních národních výborů a na schvalování skartací i u podniků. Skutečný okresní archiv v této době ještě neexistoval.

V zem.-les. archivu se věnoval především pořádání fondu šlikovských velkostatků. Z ledna - května 1953 pochází rukopis jeho práce *Rybniční hospodářství na Jičínsku*, v němž nyní chybí 7 listů. Několik dalších studií, které se dochovaly, v jeho písemné pozůstalosti, není dokončeno.

Působíště...

Na počátku 50. let koupil Jaroslav Mencl domek v Nové Vsi u Branžeže na Mnichovohradištsku jako rekreační chalupu. V Jičíně bydlel od 21. prosince 1926 v Macháčkově ulici (dnes Ruská) čp. 21 v tzv. Domě kleriků, kde je pamětní deska profesorů gymnázia a obrozeneckých spisovatelů Š. M. Macháčka a F. Šíry. Když se v únoru 1927 přistěhoval ze Sobotky do Jičína jeho o dvanáct let mladší bratr Alois jako úředník okresní nemocenské pojišťovny, bydlel tu též až do 17. září 1929. Jaroslav Mencl bydlel od 27. října 1930 v Jungmannově ulici čp.

143, kde - jak uvedl v *Topografii II.*, s. 266 - vznikla většina jeho děl napsaných v Jičíně. Aby zde mohly být zřízeny první jesle v Jičíně, přestěhoval se 1. dubna 1951 do bytu v sousedním domě čp. 141, kde do své smrti v roce 1939 žil ředitel a primář chirurgie jičínské nemocnice MUDr. František Pelikán. Tento přízemní dům byl nedávno zbourán a v současné době se zde dokončuje čtyřpodlažní budova.

Po svém odchodu do důchodu byl prof. Mencl 8. dubna 1954 přestěhován do bytu ve vile prof. dr. Václava Buchara v Loštákově ulici čp. 409.

V roce 1955 bylo rozhodnuto, že od 1. ledna 1956 bude zem.-les. archiv v Jičíně převzat Státním archivem v Kuksu jako pracoviště jeho 2. oddělení, a bude zde stálý celodenní pracovník. K témuž dni byla rozšířena i funkce okresního archiváře na celý pracovní úvazek. Za této situace prof. Mencl na obě funkce rezignoval. Před svým odchodem navrhl mě na místo v zem.-les. archivu. Po ukončení přijímacího řízení a výpovědní lhůty z jičínského muzea jsem 1. června 1956 na jičínské pracoviště 2. oddělení StA v Kuksu nastoupil. Podle plánu práce vypracovaného prof. Menclm jsem pořádal a inventarizoval archivy velkostatků Vokšice a Kopidlno a zahájil pořádání Rodinného archivu Šliků. V rámci územní reorganizace v roce 1960 byly archivní fondy jičínského pracoviště přestěhovány do nového StA v Zámrsku.

To, že tehdejší jičínská bytová komise využila toho, že prof. Mencl vlastnil rekreační chalupu v Nové Vsi a přinutila ho jičínský byt opustit, se ho pochoptelně nesmírně dotklo. Tuto situaci velice těžko nesl a 6. února 1956 se z Jičína natrvalo odstěhoval. Od té doby velmi omezil svůj styk s Jičínem.

Krátce na to měl v Jičíně přednášku, která byla plánována do malého sálu Sokolovny. Když se lidé začali scházet, museli pořadatelé přednášku uspořádat ve velkém sále, který byl téměř úplně zaplněn.

Mnichovohradištsko...

Tím, že se Jaroslav Mencl přestěhoval do krásné romantické krajiny na Mnichovohradištsku,

kde působil před svým příchodem do Jičína, vrátil se do kraje svých předků.

Jeho otec František Mencl se narodil 21. října 1866 v Mnichově Hradišti jako syn zdejšího hodináře Františka Mencla. Tehdy doznívala válka a matka musela s malým synem utíkat před Prušáky až do Košátek. V Mnichově Hradišti se později vyučil u otce hodinářem a po vandru se usadil v Sobotce.

JAROSLAV MENCL
JICH ZA SVĚDEČSKÝ VÁLKY

V JIČÍNĚ
LETA PÁNĚ 1951

1951

Soudní okres Sobotka od roku 1850 až do roku 1949 (kromě let 1855-1868) patřil k politickému okresu Jičín. Když v roce 1949 byly zřizovány kraje, byl připojen k okresu Mnichovo Hradiště a přičleněn do Libereckého kraje. Při územní reorganizaci v r. 1960 byla Sobotka a část jejího bývalého soudního okresu začleněna do okresu Jičín.

Ani v Nové Vsi Jaroslav Mencl neustal ve své vlastivědné práci. Jako lektor Socialistické akademie přednesl stovky přednášek a psal historické články pro mnichovohradištské Vlastivědné listy. Již v roce 1948 napsal pro publikaci *Sobotka, jubilejní sborník k 450. výročí povýšení na město* dva články: *Nad městem chrámu* a *O duchovní správě* a pro druhý sborník z roku 1958 článek *Kolem Humprechta a o Humprechtu*. Nelze ani zapomenout na jeho působení jako průvodce na státním hradu Kost, kde svým jedinečným způsobem přibližoval návštěvníkům naše gotické umění ve výstavních sálech středověkých památek ze sbírek Národní galerie.

V neděli dne 24. října 1971 ve tři hodiny ráno prof. Jaroslav Mencl ve věku 78 let v Nové Vsi u Branžeže umírá. Jeho manžel-

ka Anna Menclová zemřela v po-
žehnaném věku 93 let dne 29.
října 1988.

V roce 1990 napsal Jaroslav
Kadlec na Vysoké škole pedago-
gické v Hradci Králové diploma-
tovou práci *Z historiografie Jičín-
ska a jejího využití ve vyučování
dějepisu - dílo Jaroslava Mencla*.
Práce je velmi dobře napsána.
Podrobně uvádí životopis Jaro-
slava Mencla, jeho učebnice i
jeho historické práce a u všech
se zabývá možností jejich využí-
tí při vyučování. Jako vedoucí
diplomové práce je uveden Doc.
PhDr. Karel Štefek, CSc. Velmi
dobře zná dílo Jaroslava Mencla
a jeho význam pro dějiny města
Jičína. Je žákem jičínského gym-
názia a po ukončení vysoké
školy dostal umístěnkou na ONV
v Jičíně, kde v letech 1955-1958
byl inspektorem pro kulturu. V le-
tech 1958-1960 vyučoval děje-
pis a občanskou nauku na vý-
zkumně jedenáctileté a dvanácti-
leté škole v Jičíně.

Závěrem...

Prof. Jaroslav Mencl byl člo-
věk velmi pilný a všestranně na-
daný. Časem u něj zvítězil pře-
devším zájem o vlastivědu, ne-
jen školní, pro niž napsal dvě
učebnice, ale i vlastivědu Jičín-
ska. Jeho pojetí vlastivědy je ovliv-
něno univerzitním profesorem
J.V.Šimákem, se kterým se se-
známil a dopisoval ještě před
příchodem do Jičína. Je to pře-
devším úzkostlivá snaha, aby
jeho práce vždy odpovídaly sou-
časnému stavu vědeckého po-
znání. Je sympatické, že když se
ve svých pracích snaží opravit
některé omyly Menčíkových
Dějin města Jičína, píše to tak,
aby jeho dílo nijak nesnižoval.

Jak sám Jaroslav Mencl ve
svém doslovu k *Historické To-
pografii města Jičína* naznačuje,
měl na jejím vydání velké záslu-
hy jednatel Muzejního spolku
v Jičíně prof. Antonín Houba,
který si byl od začátku vědom,
jaký význam toto dílo pro dějiny
Jičína má. Proto udělal pro jeho
vydání vše po stránce organi-
zační i redakční.

Na závěr *Historické Topo-
grafie* v roce 1949 vzdává J. Men-
cl městu Jičínu dík za vlnitý do-
mov, který mu po řadu let po-
skytl. Bylo velkou chybou, že
v roce 1956 musel z Jičína zkla-
mán odejít."

Oldřich Turčín

Hráli v Jičíně divadlo

V našem vzpomínání bychom chtěli upozornit na herecké osobnosti, které výrazně ovlivnily divadelní život našeho města. Vycházíme z historických dokumentů, vzpomínek pamětníků, ale i některých žijících současníků a budeme rádi, když je naši čtenáři doplní.

Jako prvního zmíníme zakla-
datele českého dramatu, ale i her-
ce, národního buditele Josefa
Kajetána Tyla, který pobýval a
účinkoval se svou společností
v Jičíně v roce 1854 - tedy přes-
ně před 150 lety. Tyl odehrál ně-
kolik představení v zadním trak-
tu restaurace U Němců (původ-
ně v domě U zlatého hroznu)
a jeho vystoupení měla veliký
ohlas zejména mezi studenty.

Ema Pechová

Nově ustavený divadelní spolek
v roce 1912 si bere do názvu je-
ho jméno a v roce 1937 se zasa-
dí o odhalení pamětní desky na
domě, kde společnost hrála.
Náš velký buditel bydlel v Krem-
sově domě blízko jičínské brány,
pozdější Lisého řeznictví, dnes
prodejna Elektro. Podle svědec-
tví studentů, kteří Mistra Tyla
navštívili, šlo o velmi nutný po-
koj, ze stěn stékala voda, za stůl
sloužila bedna a Tyl sám byl
oděn ve starém županu - zřejmě
divadelním inventáři. O necelé
dva roky později náš největší
divadelní dramatik téměř v za-
pomenutí umírá v Plzni.

Vedle společnosti Zöllnero-
vy, se kterou vystupoval J.K.Tyl,
do Jičína zajížděla herecká ko-
čovná společnost Švandy ze
Semčic a společnost Pištěkova.
Byla uváděna i opera *Prodaná*

nevěsta a jedno představení v ro-
ce 1880 navštívil dokonce její
skladatel Bedřich Smetana.

V r. 1869 se v Jičíně narodila
(a je zde také pohřbena) česká
herečka Ema Pechová, význam-
ná členka Zemského divadla
v Brně, představitelka českého
realistického herectví a matka
herců Ladislava Peška a Marie
Walterové.

V roce 1921 ve hře *Nová
modla* u jičínských ochotníků
hostuje Václav Vydra za odmě-
nu 500 Kčs. Po představení se
uskutečnil společný večírek herců
a přátel divadla s velkým českým
tragédem v restauraci U Něm-
ců. V roce 1928 nezávisle na so-
bě a s různými společnostmi zde
hráli přední členové Národního
divadla v Praze Karel Želenský
(Valenta v Paličově dceři, Jan Vý-
rava) a Marie Hübnerová v Mo-
rálce paní Dulské. Jako hosté si
ve 20. a 30. letech s jičínskými
ochotníky zahrály takové herec-
ké osobnosti, jakými byli Edu-
ard Kohout, Jiří Steimar, Na-
taša Gollová, Růžena Šlemrová
a Lilly Hodačová. Podle zázna-
mu v městské kronice se v Jičíně
uskutečnilo vystoupení pánů Ji-
řího Voskovce a Jana Wericha se
hrou *Osvobozeného divadla*, jež
se stalo zároveň inspirací pro
divadelníky Akademické čtenář-

ské jednoty, kteří následně se-
hráli ve vlastní úpravě a s dopl-
něnými nápaditými písňovými
texty jejich *West Pocket Revui*.

Karel Jičínský

V roce 1941 ve dvou předsta-
veních *Nezbedného bakaláře*,
které režíroval Jaroslav Fric,
vystoupil v hlavní roli autor hry,
přední člen činohry Národního
divadla Zdeněk Štěpánek. Podle
zápisu ze schůze výboru spolku
obdržel Mistr při prvním před-
stavení kytici, při druhém obraz
jičínského náměstí.

Za německé okupace v obdo-
bí Protektorátu velmi často při-
jížděla do našeho města divadel-
ní společnost Karla Jičínského.
K. Jičínský (1885-1962), rodák
z nedaleké Radimí, z obdivu ke

Vlastimil Fišar v roce 1943 ve hře V. Dyka Ondřej a drak

J. Krulišová ve hře Meluzína

kraji, ze kterého vyšel, si nechal změnit i své jméno. Po dvacet roků byl členem Národního divadla, významná byla jeho spolupráce s režisérem Karlem Hilarem, hrál v českých filmech. Jako důstojný herec na penzi dožil svůj život v Jičíně ve vile ve Strauchově ulici.

Za režie MUDr. Josefa Morana se v roce 1944 uskutečnila premiéra pohádkové hry Františka Kožíka Meluzína, kde se v hlavní roli představila v Jičíně žijící Jarmila Krulišová (nar. 1922), pozdější členka Národního divadla, manželka herce Vítězslava Vejražky. Nadšený autor byl přítomen na představení hry. Za doby okupace a nepsobnosti, kdy pouze amatérské ochotnické divadlo zachraňovalo kulturní citění českého národa, hráli s jičínskými herci Jiří Vršala, pozdější člen Městských divadel pražských a známý televizní klaun Ferdinand (v Jičíně byl zaměstnán jako učitel na pokračovací škole) a zejména pak Zdeněk Řehoř (1922-1994), jičínský rodák a absolvent Raisova učitelského ústavu, dlouholetý člen Vinohradského divadla, filmový a televizní herec a jeden z duchovních otců festivalu Jičín město pohádky, založeného v roce 1990.

Po skončení světové války jako ohlas na nově nabytou svobodu se plně rozvinula divadelní představení, a to jak profesionální, tak amatérská. Jičín nezůstal pozadu. Do Jičína přijížděla pražská divadla s kompletními inscenacemi, rakovnická a liberecká opera, oblastní divadla z Hradce Králové a Trutnova. Rádi vzpomínáme, že jsme na prknech Masarykova divadla měli možnost shlédnout a obdivovat Zdeňka Štěpánka jako Cyrana z Bergeracu, Ladislava

Peška jako Scapina, Jana Pivce jako Sluhu dvou pánů, Eduarda Kohouta jako Krečinského, Olgu Scheinpflugovou s Jaroslavem Vojtou v komponovaném pořadu z díla Karla Čapka. A kdo si ještě vzpomene, že v Jičíně vystupovali, ať hráli nebo zpívali Ladislav Boháč, Bohumil Bezouška, Marie Burešová, Jiří Dohnal, Miroslav Doležal, Rudolf Deyl, Eduard Haken, Ivo Židek, Ludmila Červinková, Marie Glázrová, Miroslav Horníček, Josef Bek, František Filipovský, Jaroslav Marvan, Stanislav Neuman, Jiřina Petrovická a Vladimír Ráž.

A není v Jičíně asi mnoho pamětníků, kteří by vzpomenuli mimického a slovního umění krále komiků Vlasty Buriana z roku 1950. Jeho představení před zcela zaplněnou Sokolovnou bylo jedním z prvních ne-li vůbec prvních, které mu bylo umožněno po neopodstatněném a nezákonném zákazu jeho vystupování. Představiteli Antona Šplece, Lelička a c.k. polního maršálka se v našem městě dostalo nádherného bouřlivého přijetí, z něhož se dojatý Vlasta Burian dostával za přispění přivolaného lékaře.

J. Henke ve hře Neznámkovy příhody

Stejně nadšený byl v Jičíně přijat Josef Skupa se svým Spejblem a Hurvínkem.

Ve vzpomínkách na známá jména, jež prošla jičínským divadlem, se dostáváme k době, kterou zaznamenává více pamětníků. Vlastimil Fišar (1926-91), absolvent Lepařova gymnázia, herec Vinohradského divadla, m.j. moderátor televizní soutěže hry Osm vteřin a dost, hrál s ochotníky v Naších furiitech, což bylo první představení spolku J. K. Tyl po květnovém osvobození. V Jičíně organizoval večery poesie a monologů, pozval k přednášce o českém dramatu

herce a režiséra Otomara Krejču.

Josef Henke (1933), rozhlasový a divadelní režisér u E. F. Buriana, spoluzakladatel Lyry Pragensis a Violy, hrál s ochotníky v dětských a později i v dospělých rolích.

V padesátých letech vznikla úzká a velmi plodná spolupráce se známým dramatikem Františkem (Frankem) Tetauerem, dramaturgem Národního divadla. V Jičíně byly odehrány ve světové premiéře jeho hry Znamení býka - drama o životě papeže Alexandra VI. a jeho děti Lukrecie a Cesare Borgii a hra čerpající z napoleonských válek Maršál Kutuzov. Autor byl přítomen oběma premiérám, dal souhlas k úpravám textů, které provedli sami ochotníci.

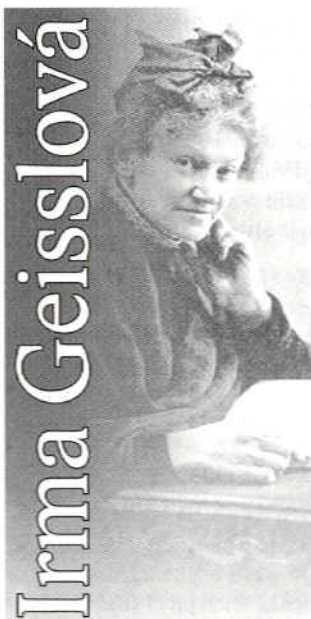
Věra Plivová-Šimková (1934), absolventka Lepařova gymnázia, scénářistka a režisérka oblíbených filmů pro děti, hrála s jičínskými ochotníky např. v Moškové Měšťáku šlechticem. Na jejím prvním ročníkovém filmu Pověst o vzniku hradu Trosky byli účastní mladí členové spolku J. K. Tyl.

Věra Ferbasová (1913-1976), známá a oblíbená filmová herečka, žila v 60. letech na zemědělské usedlosti u Jičína a byla vyzvána ke spolupráci se spolkem J. K. Tyl. Ochotně souhlasila a hra Dobrou noc, Patricie od italského dramatika Benedettiho, v níž vytvořila hlavní roli, měla velký ohlas.

V 70. letech uvedl soubor J. K. Tyl několik her protěžovaného normalizačního dramatika Vojtěcha Trapla. Ke cti "tyláků" nutno říci, že byly vybrány hry bez politického podbarvení, např. Kytice pro panenku. Dramata Kreon - thébský král a Ztracený syn byla uvedena dokonce v premiéře a režii autora. Ke spolupráci byl vyzván filmový herec Vladimír Pospíšil, který s jičínskými ochotníky secvil válečné drama Pikadon od dramatika Kubánka.

Je dost možné, ba pravděpodobné, že jsme na některou hereckou osobnost, která prošla jičínským divadelním jevištěm, či se jinak zapojila do divadelního dění v Jičíně, nevzpomněli. Nebylo to zřejmě ve zlém úmyslu, lidská paměť je přece jenom pomíjivá a ošemetná.

Ing. Ivan Matějka

"...Zdálo se, jako by ji na duši ležela těžká chmura. I zevní zjev byl neveselý, pohyby její štíhlé postavy byly jaksi úzkostlivě odměřené, výraz tváře, jež nebyla ani zvláště pěkná ani nepěkná, byl zádumčivý, celý zjev jakoby napovídal něco utajeného, zakřiknutého. Promluví-li, ozývala se ve mně domněnka, že snad nerada dává cizím slyšet zvuk svého hlasu, jež byl tak hluboký a drsný, jak jsem nikdy neslyšela znítí promluvené z dívčích úst."

Těmito slovy popsala Eliška Krásnohorská ve svých pamětech (*Co přinesla léta*) dojem z prvního setkání s Irmou Geisslovou, spisovatelkou a básnířkou, kterou dnes připomíná pouze pamětní deska z šedo zeleného syenitu umístěná na domě jejího posledního bydliště v Havlíčkově ul. a nevysoký pískovcový pomník na jičínském hřbitově.

V dnešní uspěchané době téměř neznámá a za života často nepochopená prožila v Jičíně dlouhých 30 let.

Narodila se 6. července 1855 v Pešti. Otcovo zaměstnání železničního úředníka přinášelo časté stěhování (Viedeň, Praha, Brno, Pardubice, Budapešť, Česká Třebová) a neustálou změnu prostředí poznamenanou vůni dalek. V cizině neposílá otec děti do škol, ale vzdělává je sám.

Roku 1870 umírá v Praze matka Marie Geisslová. Patnáctiletá nejstarší dcera Irma má rázem na starosti vedení celé domácnosti a péči o 3 mladší sourozence - Filoménu, Jana a

Emilii. Její osobní život ustupuje do pozadí - o otce a sourozence se od této chvíle stará prakticky až do své smrti. Přesto večer, po ukončení všech domácích povinností, usedá k psacímu stolu a vyjadřuje své pocity a tajné tužby verši.

*Matičko, to ví pánbůh sám,
jak často na tě vzpomínám!
co napláči se pro tebe,
že odešlas mi do nebe.*

*A neznám družky soucité -
leč hvězdy v klenbě blankytné,
a lidskou hledat útěchu -
já bála bych se posměchu.*

Bolest z matčina odchodu, stesk po vlasti a tíha každodenně se opakujících prací vnášejí do její poesie smutek a rezignaci.

*Jak truchlivý kraj širý,
kraj dálný, zatemnělý,
i na pahrbku v mlhách
ten smrček osamělý -
tak jako já. ...*

*Dnes tomu sedm let
co podlomen je kořen
mé síly životní,
co chrám mých plesů zbořen,
dnes tomu sedm let
co jízvu v srdci nosím,
dnes tomu sedm let
co o hrob zemi prosím.
2.7.1877*

Přibližně od r. 1883 se datuje vzájemná přátelská korespondence I. Geisslové se Sofií Podlipskou (do smrti Podlipské roku 1897), uchovávaná částečně v knihovně RMaG v Jičíně a v Literárním archivu PNP ve Starých Hradech, která dovolí nahlédnout hlouběji do spisovatelčina soukromí. Jak dokládá počátek dopisu Sofie Podlipské z 19. května 1888, byly si obě velmi blízké: "Milovaná Irmo! Patnáctý květen je mi památným také proto, že mně daroval Vás tento den před pěti roky a od té doby tak milý styk s Vámi, náklonnost tak nelicéhou, již od srdce splácím."

Roku 1884 přijíždí I. Geisslová s otcem a nejmladší sestrou Emilií do Jičína.

V životě jejího otce Jana Geissla, který pocházel z německo-české rodiny ze Štikova u Nové Paky, sehrál Jičín dosti významnou úlohu. Během studií na jičínském gymnáziu dozrálo jeho české vlastenecké citění, v Jičíně se též seznámil se svou budoucí ženou Marií Fortovou.

Po svém penzionování roku 1884 se rozhoduje pro trvalý pobyt v městě svého mládí a studií a do Jičína přivádí i dcery Irmu a Emilii, později i provdanou Filoménu.

Město, ve kterém prožívala dětství její matka, zapůsobilo na Irmu osobitou malebností, blízkostí přírody i překrásným oko-

sobním pásmem, kde je ticho a stín, zpěvno a vonno, kde stýkají se nad hlavami našimi košaté koruny v jedinou zelenou, šumící jásotem ptačím rozveselenou klenbu - až do Libosadu, jenž se mi zdá nejkrásnějším parkem na světě - Schönbunn ve Vídni je příliš umělý a je tam mnoho lidí i všedního ... ruchu, zde ten je při-

Zdalo se mi o tobě má duše
a já vstala jako raněná,
nepokojná, rozechvělá touhou,
neurčitým smutkem stísněná.

*Rei mi, že to není pravá tucha,
že tě nepostihl žádný bol,
že jsi zdrav a pamatuješ na mne,
ach, jak zkrásnělo by všechno kol.
22.9.1896*

Irma Geisslová s neteří Vlastou, sestrou Emilií Buřvalovou a jejími žáky

Archiv RMaG

lim. Brzy se zde cítí doma, jak dokládají úryvky z dopisů Sofii Podlipské, které uvedla ve své práci o I. Geisslové Jana Hofmannová: "...pozdravuji Vás z tohoto spanilého kraje, který se mi zdá rájem ... jako ve snu tážu se, je to pravda, smím zde žít, není to vše pouhým krátkým výletem?" V dopise z 15.7.1884 líčí např. výhledy z oken jejich jičínského bytu: "Také vidím vyčnívající stromy Libosadu i lípy z toho okna k severu ... Někdy chodím od jednoho okna k druhému nevědouc, komu přiznati přednost, u kterého stanouti a kochati se. K západu tvoří část města Jičína ladnou skupinu. Brána Valdická trůní nad ní štihlým hrotem svým ... Směřem k nádraží ... usmívá se nám do oken kvetoucí mák ... Večer září tu a tam okénko v četných okolních vesničkách... Líbí se mi i ty zdě, věže a střechy, žijeme zde tiše, odloučeně jako na letohrádku mezi šveholem ptactva, nad vlnícím se obilím, v němž tu a tam rdí se vlčí mák jako krupěj vroucí krve... Nejčastěji putujeme tou nekonečnou řadou lip, čtverná-

rožený, ovšem též zanedbaný, ale netknutý, osamělý - posvátný." 19.9.1885 píše: "Dívala jsem se na Krkonoše ze Zebína. Na Trosky, Vyskeř a vše ostatní. Tak krásné bylo ... Navštívila jsem vesničku, tatinkovo rodiště. Tam hrával si jako dítě..."

Pokud to její uzavřená samotářská povaha dovolí, zapojuje se Irma Geisslová do jičínského veřejného i kulturního života. Účastní se schůzek zdejší literární jednoty, přispívá do místního tisku (Krkonoš). Při příležitostných návštěvách Prahy se setkává se S. Podlipskou, J. Nerudou a dalšími literáty, a i když se vždy ráda vrací do "svého" Jičína, stále zřetelněji pociťuje jeho sociální rozpory a maloměstské ovzduší.

Roky 1891 a 1896 bývají v životopisech I. Geisslové označovány jako "léta platonických milostných vzplanutí", jež dokládají verše načrtnuté tužkou na rubu tiskopisů, obálek, koncertních pozvánek a jiných útržcích papírů. Komu byl určen obsah těchto veršů se však můžeme pouze dohadovat.

*Stýská se mi nevýslovně
po stopách jen tvého kroku
po ozvěně hlasu tvého,
po tvém milovaném oku.
Stišim se, až zahlédnu tě
ba, i kdyby někdo jiný
zvěstoval mi, že tě viděl,
prchnou z duše černé stíny.
5.5.1896*

Neustále se zhoršující finanční situace rodiny, smrt milovaného otce (v roce 1896), neoceněné literární pokusy i údel neprovdané stárnoucí ženy ji naplňují hořkou rezignací. Život každodenních vyčerpávajících povinností, bez perspektivy opětovaného milostného citu, plyne jednotvárně, "bez významu, bez radosti", projevují se i deprese.

*Tak prázdno - bože můj!
a nikde vřelosti,
jen chlad neb úsměv z ledu,
že v bolu zoufalém já všim -
vším pohrdám,
i - sebou ku poslední.*

Dlouhodobý smutek a beznaděj přeruší r. 1900 ještě narození neteře Vlasty, pocity únavy, tíživý úděl a nezáviděníhodné

společenské postavení však zaplašit nedokáže.

Dne 27. 10 1914 I. Geisslová v Jičíně umírá a o dva dny později 29. 5. je pohřbena na zdejší hřbitově. Pískovcový pomník byl pořízen nákladem chicagského pěveckého Sboru I. Geisslové.

*Nechte mne v míru odejít,
zápas byl sám těžký dost,
ó já jsem vždycky tušila,
že jsem tu jen jako host.*

*Nechte mne v míru odejít,
palčivě bolí mne zrak,
všechna jsem chabá, ubitá,
smutná jak zraněný pták.*

Do literatury vstupuje jako devatenáctiletá básní *Adagio*, uveřejněnou r. 1874 v Nerudově Lumíru, koncem 70. let přispívá do různých časopisů (Paleček, Světozor, Zlatá Praha, Zvon, Lada, Vesna,...). Roku 1879 vydává u fy Grégra a Dattla svou první básnickou sbírku *Immor-*

telly, která byla s výjimkou Nerudovy recenze v Národních listech přijata kritikou nepřiznivě.

Následuje vydání dalších sbírek: 1881 *Divoké koření*, 1882 *Luční kvítí*, 1885 *Lid na železnici*, 1887 román *Inženýr Racek*, 1888 *V písních a květech*, román *Vlnobitím ku přístavu*, 1889 *Z Podkrkonoší*, aktovka *Valdštýn v Jičíně*, 1892 *Lipové květy*, 1895 *Mračný a Hrabín*, 1904 *Vénouš* a 1912 *Stojanova říše*.

Jak vyplývá z názvů, obsahují některé sbírky i básně opěvující krásy jičínské krajiny, která stejně jako mnohým dalším Geisslové učarovala. Připomeňme si závěrem alespoň některé z nich:

Na Zebíně

*Kraj vidí mizet jako v hlubin klíně,
kdož vystupuje vzhůru po Zebíně
a ohlíží se zpět,
a dole ruch tak jak když pousíná,
když hlahol zvonů zbožné touhy spiná
by odpočinul svět.*

*Než za to rostou vršky na obzoru
tak divně jako profil bájných tvorů
a hvozdy vedle nich,
už vidím Trosek věže zamlžené
a v Krkonoši jak řadě rozložené
se třeptí v slunci sněh ...*

Poraň láskou ...

*Na Táboře ohni kolena
je zde místo bohu Čechů milé,
nevidíš než zemi kvetoucí,
nebe hloubkou modré, mráčkem bílé.*

*Malebný ten údol rozkošný
střeží horstva majestátně vlny,
kterých na temenech ledovců,
ale v klínech květin jsou plny ...*

Hlaholy ve skalách

*Ční skály Prachovské jak obrů náhrobky,
jich neporuší hněv a ruka zločinná,
je věcí smavý mech a zvonky, chudobky,
jak palma kapradí se vzhůru vypíná...*

Loggie

*Stromovím bělá se loggie,
omšelá větry a věkem
vlaštovka prolétá oblouky*

*v popěvku krátkém a měkkém,
kvetoucí větev se nahýbá -
- v hrozničkách ukrytý plamen,
setřásá na schody rudý pel -
květem svým věncí ten kámen ...*

Zpracovala HÁ

Použitá literatura:

Čihula, J. Irma Geisslová. In: Sborník Muzejního spolku v Jičíně 1935, s. 66-74

Geisslová, I. *Immortelly*. Praha, Knihkupectví dra Grégra a Ferd. Dattla 1879

Geisslová, I. *Zraněný pták*. Hradec Králové, Kruh 1978

Geisslová, I. *Rukopisná pozůstalost z fondů RMaG*

Hofmanová, J. *Po stopách jičínských motivů v li-térární tvorbě*. 1988. (Strojopis)

Hofmanová, J. Irma Geisslová básnický objev naší doby. 1995. Soutěžní práce oceněná v Literární soutěži Šrámkovy Sobotky 1995

Krásnohorská, E. *Co přinesla léta*. Praha, Vaněk a Votava 1928

Slavík, I. *Neznámá I.G.* In: Geisslová, I. *Zraněný pták*, s. 158-180

Zakládací listina Strahovského kláštera a Svatojánský Újezd

Ve 24. čísle Muzejních novin byl uveřejněn článek pana Josefa Špura o zakládací listině strahovského kláštera a Svatojánském Újezdu. K otištěnému znění bych si dovolila doplnit následující informace:

Nikoli v roce 1140, ale již před rokem 1139 obdaroval pražský biskup Jan I. z Lochenic (v úřadě byl mezi lety 1134-1139) v blízké budoucnosti založenému Strahovskému klášteru část svého soukromého (původně rodinného) pozemkového majetku. Tato donace vyplývá z listiny č. 156 uveřejněné v původním znění v publikaci *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae, tomus primus*. Pragae MDCCCVII a datované mezi roky 1143-1148, kterou je tento majetek klášteru již darovaný znovu vyjmenován.

Jan I. původem z východočeských Lochenic se stal biskupem ve vysokém věku na přání panujícího knížete Soběslava I. Podpořil ve svém úřadě snahu tehdejšího olomouckého biskupa Jindřicha Zdika povolání pro nově založený klášter v Praze na Strahově mnichy řádu premonstrátů. Biskup Jan zemřel 8. srpna 1139 ve věku 90ti let a byl pohřben v kapli sv. Gotharda (jím uctívaného světce) v katedrále sv. Víta v Praze. Až v roce 1140 byl klášter na Strahově fakticky založen příchodem uvedených mnichů do Prahy. Uvedenou listinou z let 1143-1148 na základě odkazu (v písemné podobě nezachovaného) zemřelého biskupa Jana sepsal Jindřich Zdík listinu týkající se jeho odkazu.

Ve jmenované listině č. 156 jsou uvedena místa názvů Lužany, Újezd, Velíš, Černůtky, Rašín, Hořice (kostel sv. Gotharda), Třebnoušev, Libonice a Hradiště.

K jednotlivým názvům: Lužany

Lokalizace je sporná, pro Lužany u Hradce Králové svědčí blízkost Lochenic, rodišti -

sídlu - majetku Janových rodičů a především absence archeologických nálezů datovatelných před rok 1337 z Lužan v Jičíně. Tyto Lužany jsou typickou kolonizační vesnicí 14. století (vartenberská kolonizace po roce 1337, ulicový typ vsi vzniklé původně ze tří částí) včetně hrádku Mokřice a nálezů z jeho okolí datovaných po roce 1318. Přikláním se rovněž k lokalizaci v listině uvedených Lužan k Lužanům u Hradce Králové.

Velíš, Černůtky (v současnosti Horní nebo Dolní), **Rašín, Hořice** (včetně kostela patronie Jana sv. Gotharda), **Třebnoušev** a **Hradiště** (což jsou dnešní Chodovice u Hořic s kostelem jmenovaným rovněž v uvedené listině) poskytl již v dostatečné míře archeologické nálezy, které je všechny datují do 11.-12. století. Z jediných Libonic u Hořic prozatím tyto nálezy chybí.

Nyní k **Újezdu**. V originálu listiny není uvedeno jméno vsi Újezd velkým písmenem. Tehdy toto slovo znamenalo pás lesnatých pozemků a vsi, vznikající v 11.-13. století na ploše po jejich vykácení, nesou velmi často název Újezd s dalším přízviskem (na Jičínsku častý). Tak vznikl i Újezd Svatojánský, který ale v listině není uveden jako existující vesnice. Slovo újezd se může vztahovat k zaniklé vsi Újezd nebo Újezdec lokalizovaných do okolí vrcholné gotického kostelíka sv. Petra a Pavla nad dnešní vsí Stav. Spíše se přikláním k tomu, že ono inkriminované slovo označuje lesní krajinu mezi Dřevenicemi, Lužany a Kumburským Újezdem, která byla kolonizovaná nejdříve v druhé polovině 13. století. V okolí cesty údolím pod hrádkem Mokřice (severně od Lužan), která spojovala Hradecskou cestu a hřebenovou cestu z hradu Kumburk, je pomístními názvy předpokládáno celkem pět zaniklých středověkých vsí. Jednou

z nich byl Újezd na místě Kumburského Újezda a Újezdec u kostelíka sv. Petra a Pavla. Další ležela nejspíš jihozápadně od tohoto kostela (Chotěšov). Další osadou byly Mokřice v blízkosti stejnojmenného hrádku. Severovýchodně od kostelíka sv. Petra a Pavla ležela další osada v poloze Spáleníště. V blízkosti této polohy byly rovněž objeveny kostrové hroby. Jedná se o místa na úplném okraji zalesněné krajiny, kde již ve výšce nad 300 m nad mořem nebyly příhodné podmínky pro sídlení. Tento kraj byl kolonizován až ve 14. století. To potvrzují archeologické nálezy a první písemné zmínky.

S výše uvedenými údaji a údaji publikovanými panem Josefem Špírem je jisté, že se pohybujeme v oblasti velmi skrovných a nejednoznačných údajů. Pokud nebude archeologickými nálezy potvrzena datace vsí Lužany a Újezd (jakýkoli - Vysoký, Újezd, Újezdec, Svatojánský) do 11. - 13. století, je jejich lokalizace na Jičínsko pouze spekulativní.

Svatojánský Újezd je kolonizační vesnice první poloviny 14. století, v jejím centru (podobně jako u několika dalších vsí) je zachován kostel (byl v novodobé podobě) a přes silnici pod čp. 40 i tvrzíště. Tak byly uspořádány vsi vzniklé nebo darované jednotlivcům králem Janem Lucemburským jako odměna za (převážně válečné) služby. První písemná zmínka o Svatojánském Újezdu (zvaném dříve i Bořkův Újezd) pochází z roku 1350 (kostel) a 1354 (ves), to odpovídá její lokaci o 20 - 30 let dříve.

Další panské sídlo bylo součástí středověké zaniklé vsi Okrouhlo (více variant názvu) lokalizované severně od stejnojmenného panského dvora při vodoteči a lesu severně od Svatojánského Újezda.

PhDr. Eva Ulrychová

Ohlasy

Mezinárodní konference Karl Kraus - jičínský rodák a světoobčan

Ve dnech 21.-23.4.2004 proběhla v Jičíně u příležitosti 130. výročí narození publicisty, novináře, básníka, dramatika Karla

Karl Kraus

Krause (1874 Jičín - 1936 Vídeň) mezinárodní konference. Impuls důstojně připomenout evropský význam Krausovy osobnosti v jeho rodném městě vyšel od občanského sdružení Baševi z Jičína, jmenovitě Jana Kindermanna. Spolupředatelé se vedle sdružení Baševi staly Památník národního písemnictví Praha, Regionální muzeum a galerie Jičín, Pekařova společnost Českého ráje - Společnost Franze Kafky se účastnila jen při počátečních přípravách. Do Jičína se sjeli nejrenomovanější světoví badatelé zabývající se tímto tématem.

Pořadatelé z regionu chtěli upozornit právě na jičínské sku-

tečnosti a vlivy promítající se do Krausova života. V rámci konference byla v muzeu otevřena výstava Karl Kraus v Jičíně a Jičín v Karlu Krausovi a vydána stejnojmenná esej Josefa Rodra. Vystoupení Vladimíra Úlehly a studentek Terezy Kleplové a Elišky Pavlikové na konferenci mělo tentýž záměr. Součástí programu bylo i odhalení pamětní desky na Krausově rodném domě rakouským velvyslancem panem Klasem Daublebským. Na závěr konference absolvovali její účastníci cestu po nejvýznamnějších valdštejnských i židovských památkách.

Nyní připravuje Památník národního písemnictví ve spolu-

práci s Pekařovou společností sborník z konference.

Jičínští muzejníci museli spolu s OS Baševi zformovat celý tým spolupracovníků, aby se vyrovnali erudici krausologů, kteří se na téma dlouhodobě specializují, a také proto, aby náročnou organizaci dvojazyčné konference zvládli. Všem patří dík, jakož i institucím, které pomohly se zajištěním programu či s finanční podporou: Lepařovu gymnázium v Jičíně, Základní umělecké školy J. B. Foerster v Jičíně, Literárnímu archivu Památníku národního písemnictví ve Svitavě; Hradecký, Ronal ČR, s.r.o., AEG components, s.r.o., Česko-německému fondu budoucnosti, Kraji Královéhradeckému, Městu Jičín. Poděkování patří i všem občanům, kteří přispěli na pamětní desku.

J. Gottlieb

Jeřáb popelavý (*Grus grus*) hnízdí již více jak deset let na Jičínsku.

Jeřáb popelavý (*Grus grus*) je druh s palearktickým rozšířením, což znamená, že areál jeho výskytu spadá do mírného klimatického pásu od arktické tundry až po stepní zónu. Obývá především tajgové oblasti na severu, jižněji pak bažinatá území v nížinách s listnatými lesními porosty. Pravidelně hnízdí ve Skandinávii, Pobaltí, Německu, Polsku a Rusku. Hnízdiště v České republice leží na jižní hranici jeho rozšíření, ve střední Evropě se jižněji položená hnízdiště nacházejí pouze v jihovýchodním Polsku a na Ukrajině. Tradiční zimoviště se nacházejí ve Francii, na Pyrenejském poloostrově, v severní Africe, Malé Asii a Blízkém východě. Populace našich jeřábů se připojují v době podzimního tahu k severozápadní migrační trase.

Na území České republiky byl do druhé poloviny 80. let minulého století nepříliš hojným tahovým druhem. Již ke konci 19. stol. je tento druh na Jičínsku považován za vzácně protahující a jeho výskyt uvádí V. Šir do roku 1890 pouze ze tří míst při jarním tahu, od Nové Paky, Chlumce nad Cidlinou a Kolína. Nepříliš ověřené údaje o jeho hnízdění pocházejí od Friče z konce 19. a začátku 20. století z jižních Čech. Později je uváděn opět pouze jako protahující při jarním i podzimním tahu. První zprávy o jeho možném hníz-

dění na některých lokalitách v ČR se objevily koncem 80. let minulého století. První prokázané hnízdění je doloženo v r. 1989 na Českolipsku (Kurka, 1991). V roce 1992 pak hnízdění na Chebsku (Brož, 1994). Další známá lokalita se nachází od r. 1995 ve Šluknovském výběžku (Lumpe, 1996). Na Jičínsku je výskyt jeřába popelavého pozorován od přelomu 80. a 90. let minulého století (Mrkáček, 1996, Smolík, 1998). Od těchto let je zaznamenávána mírně se rozšiřující hnízdní populace na území celé ČR až do odhadovaného současného počtu 12 hnízdicích párů.

Lokalit na Jičínsku si jeřábci všimli již v minulých letech, o čemž svědčí pozorování z konce 70. let, kdy se zde zdržovali dospělí ptáci až do pozdních letních měsíců. Teprve na začátku 90. let (1990-1992) byl pravidelně pozorován pár jeřába popelavého na jednom z rybníků. Na pár nápadných a hlasitě se ozývajících ptáků upozornili dva laičtí pozorovatelé, obhospodařující nedalekou zemědělskou farmu. Dle jejich informací bylo jimi v těchto letech kontrolováno hnízdo s vejci, s jistotou však hnízdění nebylo prokázáno. Vzhledem k přítomnosti pouze jednoho páru probíhal tok v časném předjaří na pastvinách těsně souvisejících s hnízdištěm. Na konci léta zde však byli pozorováni staří ptáci vždy s jedním plně

vzletným mladým ptákem (Šoltys). Domníváme se tedy, že první hnízdění v oblasti Jičínska proběhlo právě zde. Hnízdění bylo doloženo až v roce 1996, kdy byl pozorován pár se dvěma nevzletnými mláďaty. Nález hnízda byl

uskutečněn až v r. 1998 (Smolík). Od r. 1999 je pak až do roku 2003 každoročně kontrolováno hnízdo a pár zde opakovaně úspěšně hnízdí.

V současnosti hnízdí v oblasti Jičínska 3 páry jeřába popelavého, hnízdění čtvrtého je velmi prav-

děpodobné. Nejčasnější výskyt jeřába popelavého na zdejších lokalitách byl zaznamenán již 18. února 2001, kdy se 1 exemplář zdržoval na sněhové pokrývce v době přetrvávajících mrazů až minus 18° C. Nejpozdější výskyt 2 exemplářů pak ještě 28. listopadu 2000.

Území Jičínska je též dosti využívaným koridorem při jarní i podzimní migraci jeřába. Zatímco na jaře je zaznamenáván výskyt menších hejn v počtu 2 až 11 ex., na podzim bývají pozorovány i větší formace. Nejvyšší počet jeřábů na Jičínsku byl pozorován 29.10.2001 při přeletu přímo nad Jičínem v počtu 150-200 exemplářů.

Hnízdiště jeřába popelavého se nacházejí v oblasti připravované k vyhlášení jako tzv. ptačí území Rožďalovické rybníky. Je to bohužel jediné zákonné opatření na ochranu tohoto vzácného druhu. Naším společným úkolem by mělo být zajištění daleko přísnější ochrany lokalit a zachování tak tohoto odedávna posvátného tvora v našem doposud tak krásném kraji.

Zajímavé informace o jeřábích popelavých najdete též na těchto internetových stránkách národních a evropské skupiny pro výzkum jeřába popelavého: německá www.kraniche.de, švédská www.sofnet.org, evropská www.cwg.org. Informace o migraci české populace jeřába popelavého najdete na www.peske.cz.

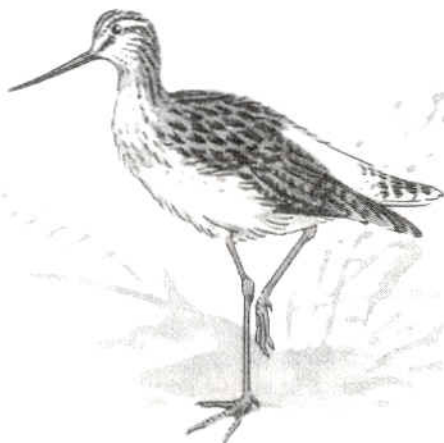
Vladimír Šoltys
Na Jihu 532, 506 01 Jičín,
jicivet@seznam.cz

Z Kablíkovy sbírky ptactva *Vodouš šedý (Tringa nebularia)*

Vodouš šedý patří do velké skupiny ptáků, které označujeme jako bahňáky. Jak už napovídá název, nalezneme tyto ptáky především na bahnitých březích řek, rybníků nebo na jejich vypuštěném dně. Zde hledají svoji typickou potravu - hmyz, larvy, měkkýše a další bezobratlé živočichy. Všichni zástupci této skupiny mají dlouhé tenké nohy, které jim umožňují snadný pohyb na zmiňovaných místech.

Většina bahňáků žije skrytým způsobem života a patří proto mezi méně známé ptáčí druhy. Výjimkou je snad čejka chocholáta, o které jsem psala v MN č. 19.

Vodouš šedý patří mezi středně velké druhy bahňáků, je velký asi 30 cm. Samec i samice jsou zbarvení stejně: šedá záda, tmavší křídla, bílý kostřec, skvrnitá hrud a zelenošedé nohy. Ve svatebním šatě jsou skvrny na hrudi výraznější a také nohy jsou

barevnější - žlutozelenošedé. Kromě dlouhých nohou mají vodouši i dlouhý lehce nahoru zahnutý zobáček, který jim umožňuje hledat potravu i v hlubší vodě. Vodouš umí i plavat a v případě nebezpečí se i potápí.

Mláďata vodouše šedého i ostatních bahňáků patří mezi nekrmivá: již od prvního dne po vylhnutí umí sama běhat a hledat si potravu. Vodouši hnízdí jednou do roka, snůška je tvořena 4-5 vejci.

U nás se vodouši vyskytují od března do listopadu. Zimu tráví v Africe, jižní Asii a Evropě.

V Kablíkově sbírce ptactva je zapsán pouze jeden vodouš šedý - sameček, střílený na podzim (místo není upřesněno). Dochoval se až do dnešní doby a můžete ho vidět v přírodovědné expozici RMaG Jičín.

Mgr. Petra Ziková

Meteorologický přehled za rok 2003

Do devátého roku meteorologických měření v rámci mezinárodního programu *THE GLOBE PROGRAM* vstoupili žáci ekologického praktika Čtyřlístek 4. ZŠ v Jičíně.

Nejvýraznějším meteorologickým jevem roku 2003 bylo velmi teplé a mimořádně suché léto.

Porovnáním jednotlivých měsíců roku za osm uplynulých let se objeví zajímavé výsledky. V roce 2003 byly červen, srpen a listopad ve srovnání se stejnými měsíci úplně nejteplejší. Další 4 měsíce - březen, červenec, září a prosinec - dosáhly druhé nejvyšší hodnoty. Květen a únor byly třetí nejteplejší. Lednové a dubnové hodnoty nejvyšších denních teplot byly průměrné. Jedině říjen vychází v porovnání s ostatními roky jako nejstudenější.

Dlouhodobé statistiky počítají na Jičínsku s výskytem 40-50 letních dnů s teplotou nad +25°C během kalendářního roku. V roce 2003 jsme jich zaznamenali dvakrát tolik, neuvěřitelných 82. První letní den s maximem +27,3°C se vyskytl 6. května a poslední s teplotou +28,2°C dne 23. září. Nejvíce letních dnů bylo v srpnu (27) a červnu (23), dále pak v červenci (17), květnu (10) a v září (5).

Mezi letními dny zaujímají zvláštní místo dny tropické, kte-

ré dosáhnou a překročí teplotu +30°C. Takových dnů bylo loni 24, což je největší počet za 8 let. Překonán byl dosavadní rekord 16 dní z roku 2000. V roce 1999 byly ale tropické dny pouze 2. První tropický den roku 2003 nastal již 7. května, tedy hned další den po prvním dnu s letní hodnotou, následně ochlazení 16. května však ráno srazilo teploty na +1,8°C a při zemi jen +0,1°C. Takové výkyvy byly v tomto roce bohužel obvyklé. V srpnu bylo tropických dnů 12, poslední v roce 2003 pak 23. srpna. Přes extrémně teplé počasí jsme nezaznamenali tropickou noc, při které neklesne teplota pod +20°C. Ráno dne 4. 8. ale chyběla pouhá 0,1°C.

Dlouhodobě bývá nejteplejším měsícem roku červenec. Za dobu našich měření to bylo jen v roce 1999. Roku 1998 to byl červen a ve všech ostatních letech včetně roku 2003 byl nejteplejší srpen. Právě srpen 2003 se stal dokonce nejteplejším měsícem za 8 let. Měsíční průměr nejvyšších denních teplot činil +28,26°C. Dne 14. srpna jsme naměřili také absolutní rekord

+35,5°C. Od května do září včetně překračovaly průměry denních maxim +20°C. Podobně dlouho trvalo teplé období také v roce 1997.

Rovněž noční minimální teploty byly v letních měsících roku 2003 velmi vysoké. Měsíční průměry po 3 měsíce překračovaly +13,0°C. Mezi červnovými hodnotami byly ty z roku 2003 nejvyšší.

Za mrazový den se považuje den, kdy teplota klesne pod bod mrazu. Bývá to zpravidla časně zrána a u nás by jich mělo být 110-130 za kalendářní rok. V ro-

ce 2003 jich máme zapsáno 118, což je druhý nejvyšší počet po roce 1996, kdy jich bylo 130. V jarním období naposledy mrzlo 13. dubna, na podzim jsme první mráz zaznamenali 14. října, ale první přímenný mrazík se dostavil již 25. září. Dokladem velkých výkyvů teploty je fakt, že 23. září bylo ještě přes den +28,2°C.

Nejchladnějším měsícem roku byl únor. Všechny jeho dny se řadily mezi mrazové, z toho se vyčleňuje 9 ledových dnů s celodenním mrazem. Měsíční průměr nejnižších denních teplot

Meteorologická stanice v areálu 4. ZŠ v Jičíně

činil -8,82°C. Jednalo se o absolutně nejnižší hodnotu našich dosavadních měření. Nejstudenější ráno roku 2003 jsme naměřili hned 1. ledna. V meteorologické budce vykazoval minimální teploměr -17,0°C, v 5 cm nad zemí -19,9°C. Rekordní přizemní mraz ale padl ráno 13. února, kdy jsme naměřili -20,1°C. Ve dvou metrech nad zemí bylo -16,2°C. Za jasných a bezvětřných nocí může pouhá změna výšky o 195 cm vytvořit na termoměrech rozdíl až 5°C.

Dlouhodobé tabulky počítají v naší oblasti s výskytem 30-40 ledových dnů za rok. V r. 2003 jich bylo 23, více pouze v zimě 1996. Nejchladnější přes den bylo 9. ledna 2003, kdy denní maximum činilo -6,0°C. Arktický den s celodenním mrazem pod -10°C jsme tedy nezaznamenali.

Druhým nejsledovanějším meteorologickým prvkem po teplotách jsou srážky. Rok 2003 byl jednoznačně nejsušším rokem našich měření. Poprvé nebylo dosaženo ani dlouhodobého průměru, který pro Jičín činí 550-650 mm za kalendářní rok. V roce 2003 ale souhrn nedosáhl ani 500 mm a činil 497,9 mm. 90,2% celoročního úhrnu představovaly kapalně srážky, zbýva-

jících 49,0 mm tvoří vodní ekvivalent, vzniklý rozpuštěním ve srážkoměru zachyceného sněhu.

Srážky se vyskytly během 108 dnů, z toho ale jen během 76 dnů přesáhly hranici 1 mm za 24 hodin. Pršelo během 92 dnů, sníh padal během 16 dnů.

Rozdělení srážek během roku je významnější než celkový úhrn. Právě vegetační období roku 2003 bylo na srážky nejen chudé, ale i jejich rozdělení bylo velmi nerovnoměrné. Tyto okolnosti vedly k zasychání vegetace a byly příčinou nízké úrody. Při vysokých teplotách vznikala v půdě rychle značný vláhový deficit. Převážně krátkodobé i když vydatné srážky nedokázaly nasycit celý půdní profil. Voda stékala, nebo se rychle odpařila. Za celé vegetační období se nevyskytlo vícedenní srážkové významnější období. Nedostatek srážek se poté projevil i ve výrazném poklesu hladiny podzemních vod.

Nejsušším měsícem byl březen, kdy jsme zachytili jen 15,9 mm srážek. V té době byla ještě v půdě voda z tajícího sněhu a teploty nebyly příliš vysoké. Sucho pokračovalo ale i v dubnu, kdy měsíční úhrn činil 23,8 mm. Potom se výrazně oteplilo a srážky měly jen krátkodobý a lokální charakter. Velmi suchý byl také

listopad (16,0 mm), kdy ovšem potřeba vody pro rostliny již není velká.

Největší úhrn srážek napršel v květnu. Jejich rozdělení bylo ale velmi nerovnoměrné. Ze 73,3 mm připadlo 28,5 mm (tj. 39%) na bouřku s kroupami dne 20. května. V nejteplejším měsíci srpnu napršelo 39,4 mm, z toho ale 23,0 mm (58,4%) v bouřce 19. srpna. Nejvydatnější za celý rok pršelo 10. září, kdy jsme zachytili 34,3 mm za 24 hodin. Podobně vydatné deště přišly i 3. ledna a 14. prosince, kdy by se vzhledem k ročnímu období dalo očekávat spíše sněžení.

Na sníh bohatý byl počátek roku. Sněhová pokrývka vydržela po celý leden a únor, roztála 6. března. Největší mocnosti 19 cm dosáhla 4. února, potom jen pozvolna ubývala. Naposledy sněžilo 12. dubna, koncem roku se sníh objevil až 12. prosince. Nejvíce nového sněhu, 9 cm, napadlo 16. prosince, ale při následné oblévě roztál. Jen symbolická pokrývka do 2 cm se vytvořila těsně před Vánoci a udržela se do konce roku.

Bouřky se vyskytly během 21 dnů. Po pěti jich připadlo na květen, červen a červenec, další čtyři na srpen. První bouřku jsme zaznamenali 30. dubna, posled-

ní letní odezněla 19. srpna. Opravdu překvapivá však byla bouřka doprovázející husté sněžení v noci 16. prosince. Za dobu našich měření se jednalo o první prosincovou bouřku. Tři dny jsme zaznamenali přeháňky menších krup (6.4., 20.5. a 6.12.).

Během všech předcházejících let převažoval v Jičíně jiho-východní vítr, v roce 2003 jsme však nejčastěji zaznamenali západní a severozápadní vítr. V době našich měření dosáhl největší náraz západního větru rychlosti 13,0 m/s.

Oblačnost byla nejnižší za 8 let měření. Zaznamenali jsme 40 úplně jasných dnů, což je nejvíce za toto období. Během mrazivého února jich bylo 7, po pěti v březnu, dubnu a květnu. Zcela zatažená obloha byla nejčastěji průvodním jevem dlouhodobějších inverzních situací během tří zimních měsíců.

Nedostatek srážek se projevil na řece Cidlině. Úplně vyschlé koryto jen s izolovanými tůňkami asi pamatuje málokdo. V rybnících došlo k rozvoji sinic a tvorbě vodního květu. Příčiny byly nejen teplo a sucho, ale především eutrofizace vod, způsobená činností člověka.

*Ekologické praktikum
4. ZŠ Jičín*

Foto: Petr Crha, S-Propag

Obsah

Klípcová, B.: Dějiny obce Popovice
Novotný, M.: Popovice po 2. světové válce
Ulrychová, E.: Archeologické nálezy z Popovic
Nyklová, L.: Kostel narození Panny Marie v Popovicích
Linková, D.: Památky Popovic
Linková, D.: Národopisné střípky
Kořínková, J.: Osobnosti Popovic
Ziková, P.: Příroda Popovic
Turčin, O.: Jaroslav Mencel

s. 1-8
s. 8-9
s. 10
s. 10-11
s. 11-13
s. 13
s. 14
s. 14
s. 15-18

Matějka, I.: Hráli v Jičíně divadlo
Há: Irma Geisslová
Ulrychová, E.: Ohlasy na článek Zakládaci listina ...
Gottlieb, J.: Mezinárodní konference K. Kraus -
jičinský rodák a světoobčan
Šoltys, V.: Jeráb popelavý na Jičínku
Ziková, P.: Z Kablíkovy sbírky ptactva
Meteorologický přehled za rok 2003

s. 18-19
s. 19-21
s. 21
s. 22
s. 22
s. 23
s. 23-24

Naše poděkování patří firmám

ERONAL

WOBIT
s.r.o.
oblastní úřad pro správu lesů

**KNIHKUPECTVÍ
U PÁSKŮ**

Muzejní noviny vydává 2x ročně Regionální muzeum a galerie v Jičíně | Redakce: Knihovna RMaG, Valštejnovo nám. 1, 506 11 Jičín, tel./fax.: 493 532 204, IČO: 084549

e-mail: muzeumhry@muzeumhry.cz, www.muzeumhry.cz | K tisku připravili: J. Holá a J. Kořínková | Grafická úprava: VOKO reklama s.r.o. | tisk: RK TISK Jičín

Reg. č.: MK ČR E 11559 - Červen 2004